

REZOLUCIJA SAVETA BEZBEDNOSTI 1325: Izveštaj civilnog društva za 2014. godinu

Avganistan, Azerbejdžan, Burundi, Kanada, Kolumbija, Demokratska
Republika Kongo, Fidži, Indija, Kenija, Libija, Irak, Nepal, Holandija, Filipini,
Srbija, Sijera Leone, Južni Sudan, Šri Lanka, Švedska i Uganda

**REZOLUCIJA SAVETA
BEZBEDNOSTI 1325:**

Izveštaj civilnog društva
za 2014. godinu

REZOLUCIJA SAVETA BEZBEDNOSTI 1325:

Izveštaj civilnog društva za 2014. godinu

Izdavačice:

Udruženje Dea Dia, Kovačica, 2014. godine

Autorke:

*Jelena Jovanović, Gordana Subotić i Diana Miladinović Zeba, Udruženje Dea Dia
i Maja Beloš, Beogradski centar za bezbednosnu politiku (BCBP)*

Uredila:

Gordana Subotić

Lektura i korektura:

Mila Tadić

Dizajn i priprema:

Irena Vildović

Štampa:

Printex, Beograd

Tiraž:

500

Ova publikacija nastala je u okviru projekta „Praćenje primene Rezolucije Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1325 Žene, mir, bezbednost na lokalnom i globalnom nivou" koji sprovodi Globalna mreža graditeljki mira.

Stavovi izraženi u publikaciji pripadaju isključivo autorima i ne predstavljaju nužno stavove Globalne mreže graditeljki mira.

SADRŽAJ

Spisak skraćenica	4
I Žene, mir, bezbednost	5
A. Karakteristike konflikta	5
B. Uticaj konflikta na žene	6
C. Relevantan pravni okvir i javne politike	7
II Prezentacija rezultata i analiza	9
A. Učešće	9
Indikator 1 – Indeks učestvovanja žena u vlasti.....	9
Indikator 2 – Procenat učešća žena u mirovnim pregovorima i analiza rodnih pitanja u mirovnim pregovorima.....	11
Indikator 3 – Indeks učestvovanja žena u sektoru bezbednosti, pravosuđu i mirovnim misijama.....	14
Indikator 4 - Broj i procenat žena koje učestvuju u svakoj vrsti ustavne/ zakonodavne revizije (uključujući i reviziju sektora bezbednosti).....	18
Indikator 5 – Učestvovanje organizacija civilnog društva u radnoj grupi/ odborima za Rezoluciju 1325 i 1820 (od ukupnog broja članova radne grupe)	19
B. Prevencija i zaštita	20
Indikator 6 – Broj i procenat slučajeva seksualnog i rodno zasnovanog nasilja počinjenih u toku rata koji su prijavljeni, istraženi, procesuirani i kažnjeni	20
Indikator 7 - Broj i sadržaj rodno senzitivnih zakona i javnih politika	23
Indikator 8 - Broj i karakter zahteva/ preporuka Komisije za istinu i pomirenje, kao i drugih izveštaja tranzicione pravde iz oblasti ženskih prava	25
Indikator 9 – Naknade za žene u procesima razrešenja konflikta i post-konfliktne rekonstrukcije	26
C. Promocija rodne perspektive	29
Indikator 10 - Broj i procenat treninga namenjenih vojsci i policiji koji obuhvataju teme o RSBUN 1325, Rezoluciji 1820, međunarodnim instrumentima ljudskih prava i međunarodnom humanitarnom pravu	29
Indikator 11 – Finansiranje politika i projekata/programa žene, mir, bezbednost, organizacija civilnog društva i institucija	31
Zaključak	35
Preporuke	36
Izvori	37

Spisak skraćenica

NAP	Nacionalni akcioni plan
NSRS	Narodna Skupština Republike Srbije
OCD	Organizacija civilnog društva
BFPE	Beogradski fond za političku izuzetnost
BCBP	Beogradski centar za bezbednosnu politiku
RSBUN 1325	Rezolucija Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1325
MSKT	Multisektorsko koordinaciono telo
BIA	Bezbednosno-informativna agencija
RRR	Proces razoružanja, reintegracije i rehabilitacije
PTSP	Post-traumatski stresni poremećaj
PS	Politički savet
BCBP	Beogradski centar za bezbednosnu politiku
MKSJ	Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju
SFRJ	Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija
SNS	Srpska napredna stranka
CEDAW	Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama
REKOM	Regionalna komisija za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima i drugim teškim kršenjima ljudskih prava počinjenim od 1991. do 2001. na prostoru nekadašnje SFRJ
SRZN	Strategija za zaštitu od nasilja u porodici i drugih oblika rodno zasnovanog nasilja
CMO	Centru za mirovne operacije Vojske Srbije
MNO	Multinacionalne operacije
VS	Vojska Srbije
MO	Ministarstvo odbrane
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
OSL	Ovlašćeno službeno lice
UOSL	Uniformisano ovlašćeno službeno lice

Žene, mir, bezbednost

A. Karakteristike konflikta

Početak i uzroci etničkih, političkih i verskih konflikata u bivšoj Jugoslaviji (1991 - 1999) bili su prouzrokovani nacionalističkim i političkim programima, tadašnjih političkih lidera u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, i naročito u Srbiji. Ti ratovi su prevazišli etičke i nacionalne netrpeljivosti i doveli do sukoba oko teritorija, stvarajući zabunu oko toga ko ima pravo na samoopredeljenje: bivše jugoslovenske republike ili narodi koji žive u bivšim jugoslovenskim republikama.¹

Često opisivani kao najsmrtonosniji konflikti nakon Drugog svetskog rata, ratovi u bivšoj Jugoslaviji su postali poznati po ratnim zločinima, etničkom čišćenju, zločinima protiv čovečnosti i ratnim silovanjima.² Ovo su bili prvi ratovi, nakon Drugog svetskog rata, koji su okarakterisani kao genocidni i u kojima je nekolicina učesnika rata osuđena za međunarodna krivična dela ratnih zločina. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) je osnovan od strane UN-a sa ciljem da procesuiru upravo te ratne zločine.

Posledice ratova su bile ogromne. Sve države, nastale nakon raspada bivše Jugoslavije, osim Slovenije, su postale ekonomski osiromašene. Ratovi su uslovlili ekonomska restrukturiranja i tranzicionu tržišnu ekonomiju. Takođe, ratovi su izazvali i široko rasprostranjenu kriminalizaciju ekonomije, koja je dalje uslovlila da većina stanovništva, koja je živela ispod granice siromaštva, počne da radi u „sivoj zoni“ ili na crnom tržištu. Međutim, najvažnije posledice ratova u bivšoj Jugoslaviji bile su ljudske žrtve. Prema navodima Međunarodnog centra za tranzicionu pravdu, jugoslovenski ratovi su prouzrokovali smrt 140 000 ljudi,³ što je ostavilo ozbiljne društvene i psihološke probleme.

Posledice ratova su još uvek prisutne u političkoj klimi Srbije: (1) Mnoge od političkih partija i pojedinaca koji su učestvovali u ratovima su amnestirani ili su (ponovo) na vlasti; (2) rastuća popularnost Srpske napredne stranke (SNS) ponovo donosi konzervatizam i nacionalizam na političku scenu Srbije; (3) spoljna politika Srbije i evropske integracije dosta zavise od priznavanja države Kosovo; (4) ljudska prava se još uvek krše.

Političke partije koje su sastavile novu Vladu u Srbiji, u martu 2012. godine, bile su predvođene SNS-om, političkom partijom čiji lideri dolaze iz političke partije (Srpske radikalne stranke) koja je bila umešana u ratne sukobe 90-tih godina prošlog veka. Politički slična Vlada je oformljena i 2014. godine. Vanredni izbori 2014. godine su bili rezultat tenzija unutar vladajuće koalicije, kao i nastojanja SNS-a da se još više učvrsti na vlasti. Uspeh na izborima SNS-a i njenih koalicionih partnera, u Srbiju polako vraća na političku i javnu scenu konzervativne snage, koje karakteriše nacionalizam, populizam i bliske veze sa organizacijama ekstremne desnice.

1 Ima mnogo različitih mišljenja o uzrocima raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ).

2 Prema Aneksu IX finalnog izveštaja Komisije eksperata UN (poznatij kao Basiunijeva komisija) sastavljenog 28. decembra 1994. godine, „ima oko 162 koncentraciona kampa na prostoru bivše Jugoslavije, gde su ljudi zarobljeni i seksualno zlostavljani: na osnovu istrage 88 kampova vode srpske snage, 35 kampova vode nepoznate vojne snage, 17 koncentracionih kampova vode hrvatske snage, 14 kampova vode muslimanske i hrvatske snage zajedno, a 8 koncentracionih kampova vode muslimanske snage.“

3 Međunarodni centar za tranzicionu pravdu (2009), „Tranziciona pravda u bivšoj Jugoslaviji“

Posledice konflikta su takođe uticale na spoljnu politiku. U 2013. godini, Srbija je učinila napredak u procesu evropskih integracija. Ugovor o stabilizaciji i priključivanju je potpisan u septembru mesecu, nakon što su ga ratifikovale sve države članice Evropske Unije (EU), tako da je dotadašnji proces udruživanja prerastao u proces priključenja EU. Normalizacija odnosa sa Kosovom bila je jedan od bitnih zahteva za započinjanje procesa priključenja EU sa Srbijom, i biće bitan kriterijum kojim će se meriti napredak Srbije u EU integracijama.⁴ Međutim, ženske mirovne organizacije nisu bile deo pregovaračkog tima ni Srbije, ni Kosova. Prema navodima Žena u crnom, ženske organizacije nisu ni pozvane na konsultacije povodom pregovora između Srbije i Kosova, a Rezolucija Saveta Bezbednosti Ujedinjenih nacija 1325 Žene, mir, bezbednost (RSBUN 1325) nije bila na listi tema o kojima se razgovaralo tokom pregovora, uprkos činjenici da država Srbija sprovodi Nacionalni akcioni plan (NAP) za implementaciju RSBUN-a 1325.⁵

Položaj braniteljki/a ljudskih prava se nije značajno popravio od 2013. godine. Bilo je nekoliko incidenata i napada, posebno na braniteljke ljudskih prava.⁶ Aktivisti/kinje koji se zalažu za zaštitu LGBT prava su takođe izloženi pretnjama.⁷ Bilo je niz propusta države da reaguje na napade i pretnje organizacija ekstremne desnice, koje su pozivale na javni linč i pravile „crne liste” nepodobnih nevladinih organizacija, branitelja/ki ljudskih prava i medija.⁸ Država Srbija je četvrti put za redom zabranila održavanje Parade ponosa u 2013. godini, zbog ozbiljnih pretnji upućenih organizatorima i učesnicima.⁹ Iako je Parada ponosa održana krajem septembra 2014. ranije zabrane pokazuju stepen demokratije i zaštite ljudskih prava najranjivijih grupa. Takođe, dogodila se i nekolicina napada i pretnji motivisanih etničkim nasiljem.¹⁰ U junu 2013. godine je prestao da važi Zakon o lustraciji, uprkos činjenici da nikada nije ni bio primenjen.¹¹

B. Uticaj konflikta na žene

Žene i ženske organizacije su imale važnu ulogu u mirovnim procesima za vreme i nakon ratova u bivšoj Jugoslaviji. U vreme kada su počeli ratni sukobi 1991. godine, počinju i prve antiratne akcije i protesti nevladinih organizacija. Mnoge od najvažnijih ženskih mirovnih grupa i nevladinih organizacija iz bivše Jugoslavije su osnovane početkom 90-tih. Među njima su: Žene u crnom, grupe samopomoći za podršku izbeglim i interno raseljenim ženama, organizacije za zaštitu ženskih prava, ženske studije i sl.

4 Beogradski centar za ljudska prava (2014), *Human Rights in Serbia – A Comprehensive Report for 2013*, Beograd, str.21

5 ASTRA, Glas razlike, Žene u crnom, Labris, Autonomni ženski centar, *Senka iznad Srbije - Izveštaj 55-og CEDAW Komiteta 2013*, (2013), Autonomni ženski centar, Beograd, <http://www.astra.org.rs/wp-content/uploads/2008/07/Senka-nad-Srbijom.pdf>, (pristupljeno 15/11/2014), str.50

6 Aktivistkinje Žena u crnom su napadnute nekoliko puta u poslednje dve godine. Poslednji put u julu mesecu 2014. u Valjevu u centralnoj Srbiji, na putu za mirovni marš ka Srebrenici, u Bosni i Hercegovini

7 Beogradski centar za ljudska prava (2014), *Human Rights in Serbia – A Comprehensive Report for 2013*, Beograd, str.51

8 Miladinović, D, Subotić, G. (2013), *Nezavisni monitoring primene Rezolucije 1325 u Srbiji*, Žene u crnom, Beograd, http://zeneucrnem.org/pdf/nezavisni_monitoring_primene_rezolucije1325_u_srbiji2013.pdf, pristupljeno 30/07/2014, str. 251

9 Beogradski centar za ljudska prava (2014), *Human Rights in Serbia – A Comprehensive Report for 2013*, Beograd, str.65

10 Ibid, str. 60

11 Zakon je donet 2003. godine i nikada nije bilo političke volje za njegovim sprovođenjem. Tako su mnogi političari Miloševićevog režima amnestirani od odgovornosti za kršenje ljudskih prava u prošlosti.

Ženske grupe su bile prve koje su inicirale dijalog između ženskih organizacija u Srbiji, Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj, koje su do tada imale izazova u komunikaciji ili pak nisu imale nikakav kontakt. Moglo bi se reći da je to bio najvažniji zadatak za mirovne i ženske organizacije tokom devedesetih godina. Zalažući se za nenasilje i zaštitu ženskih prava, one su povezivale žene i ženske organizacije preko granica, uprkos ratnim razaranjima i na taj način gradile mirovne koalicije.

Takođe, žene su bile i žrtve ratnih nasilja, naročito seksualnog nasilja. Međutim, posledice ratova u bivšoj Jugoslaviji, koje su uticale na živote žena, nisu priznate sve do danas. Nema zvaničnih podataka o: broju žena koje su rehabilitovane i reintegrirane, statusu i potrebama žena izbeglica i interno raseljenih žena, broju žena koje su preživele seksualno i rodno zasnovano nasilje u ratovima u bivšoj Jugoslaviji. Žene u crnom su poslale zvanično pismo Vladi Republike Srbije sa gore navedenim pitanjima povodom desetogodišnjice od donošenja RSBUN-a 1325, 31. oktobra 2010. godine, međutim, nikada nisu dobile odgovor.

Prema navodima Roj Gutman-a, predpostavlja se da je tokom rata u Bosni i Hercegovini silovano između 20 000 i 50 000 žena.¹² Izveštaj Visokog komeserijata za ljudska prava Saveta Evrope (2012), procenjuje da je oko 20 000 žena podnelo zahtev za reparaciju, uključujući i reparaciju za seksualno nasilje u ratu.¹³ Posledice ratova u bivšoj Jugoslaviji uticale su na povećanje svih vrsta nasilja.

Mnogi, a posebno povratnici sa ratišta, još uvek pate od post-traumatskog stresnog poremećaja. U mnogim slučajevima, to se odražava na njihove porodice, što uslovljava loše porodične odnose i povećava rizik za pojavu nasilja u porodici.¹⁴

Takođe, nasleđe ratova u bivšoj Jugoslaviji uticalo je i na povećan broj vatrenog oružja u regionu.¹⁵ Činjenica da mnoga domaćinstva poseduju vatreno oružje je problematična i predstavlja pretnju sigurnosti i bezbednosti zajednice i uslovljava povećanje nasilja, naročito nasilja nad ženama.

C. Relevantan pravni okvir i javne politike

Republika Srbija je ratifikovala najznačajnije međunarodne instrumente o ženskim pravima, uključujući *Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama (CEDAW)*, koja je ratifikovana 1981. godine,¹⁶ i *Opcioni protokol*, koji je ratifikovan 2002. godine.¹⁷ Takođe, Republika Srbija je privržena ciljevima Pekinške deklaracije i Platforme za akciju; *Deklaraciji UN protiv nasilja nad ženama (A/Res/48/104)*; *Milenijumskoj deklaraciji UN-a (2000)*; *RSBUN 1325 (2000)*; *RSBUN 1820 (2008)*; *RSBUN 1888 (2009)*; i *RSBUN 1889 (2009)*.

12 Više o ratnim silovanjima u BiH: Gutman, R, Rieff, D. U: Edman, A. *Crimes of Sexual Violence in the War Crimes Chamber of the State Court of Bosnia and Herzegovina: Successes and Challenges*, str.1, <http://www.wcl.american.edu/hrbrief/16/1edman.pdf>, pristupljeno 30/05/2014

13 Council of Europe, Commissioner for Human Rights (2012), *Post-war Justice and Lasting Peace in Former Yugoslavia*, p.6-7, http://www.coe.int/t/commissioner/source/prems/Prem45112_SER_1700_PostwarJustice.pdf, pristupljeno 30/05/2014.

14 SEESAC, Dokmanović M., (2007), *Uticao vatrene oružja na nasilje u porodici na Zapadnom Balkanu: Nacionalna studija zakonodavstva i mehanizama sprovođenja zaštite*, Beograd, <http://www.seesac.org/res/files/publication/844.pdf>, pristupljeno 15/11/2014, str. 3

15 Miladinović D., Subotić, G. (2013), *Nezavisni monitoring primene Rezolucije 1325 u Srbiji*, Žene u crnom, Beograd, http://zeneucnom.org/pdf/nezavisni_monitoring_primene_rezolucije1325_u_srbiji2013.pdf, pristupljeno 30/07/2014, str. 130

16 Službeni glasnik SFRJ - Međunarodna dokumenta br. 11/81

17 Službeni glasnik SFRJ - Međunarodna dokumenta br. 13/02

Republika Srbija je 2010. godine usvojila *NAP za implementaciju RSBUN-a 1325*. Međutim, i nakon četiri godine od njegovog donošenja, realizacija NAP-a kasni, uglavnom zbog izbornih kampanja 2012. i 2014. godine i nedovoljnog budžeta.

Kada je postala članica Saveta Evrope 2003. godine, Republika Srbija je ratifikovala *Evropsku konvenciju o ljudskim pravima* i njenih *14 Protokola*. Srbija je privržena i ciljevima *Preporuka 1450 (2000)* donetih od strane Parlamentarne skupštine Saveta Evrope, kao i *Preporukama (2005) o nasilju nad ženama*, donetim od strane Komiteta ministara država članica. Poslednji međunarodni mehanizam, koji je Srbija ratifikovala krajem 2013. godine, je *Konvencija Saveta Evrope o nasilju nad ženama (2011)*, poznata kao *Istanbulska Konvencija*.¹⁸

Imajući u vidu nacionalno zakonodavstvo, Republika Srbija je usvojila nekoliko rodno senzitivnih zakona i strategija: *Ustav (2006)*, *Krivični zakonik (2006)*, *Porodični zakon (2009)*, *Zakon o rodnoj ravnopravnosti (2009)*, *Zakon o zabrani diskriminacije (2009)*, *Nacionalnu strategiju za poboljšanje položaja žena i unapređenje rodne ravnopravnosti (2010 - 2015)*, *Nacionalnu strategiju za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama u porodici i partnerskim odnosima (2010 - 2015)* i *Strategiju o zaštiti od nasilja u porodici i drugih oblika rodno zasnovanog nasilja u Autonomnoj pokrajini Vojvodina (2008 - 2012)*.

---

18 Istanbulska Konvencija je prvi mehanizam EU o nasilju nad ženama i nasilju u porodici, koji pokriva nedostatke u zaštiti osnovnih ženskih ljudskih prava, zahtevajući od država da suzbiju nasilje, zaštite žrtve, kazne počiniocima i koordiniraju najširim sistemom zaštite.

Prezentacija rezultata i analiza

A. Učešće

Indikator 1 – Indeks učestvovanja žena u vlasti

Tabela 1: Indeks učestvovanja žena u vlasti 2014.			
	Broj žena	Broj muškaraca	Procenat žena
Vlada (ukupno)			
Izvršna vlast ¹	4	15	21.05%
	Zamenica predsednika Vlade i Ministarka regionalnog razvoja i državne samouprave		
	Zamenica predsednika Vlade i Ministarka građevine, saobraćaja i infrastrukture		
	Ministarka poljoprivrede i zaštite životne sredine		
	Ministarka za evropske integracije		
Zakonodavna vlast²			
Poslanici/ce	84	165	33.73%
Predsednik/ca NSRS-a	1	0	100%
Zamenik/ca predsednika/ce NSRS-a	1	6	14.28%
Generalni/a sekretar/ka	1	0	100%
Šef/ica Odbora za odbranu i unutrašnje poslove	1	0	100%
Šef/ica Odbora za obrazovanje, nauku, tehnološki razvoj i informatičko društvo	1	0	100%
	1	0	100%
Šef/ica Odbora za prava deteta	1	0	100%
Šef/ica Odbora za spoljne poslove	1	0	100%
Šef/ica odbora za zdravlje i porodicu	1	0	100%
Šef/ica Odbora za ekonomiju, regionalni razvoj, trgovinu, turizam i energetiku	1	0	100%

¹ Članovi Vlade Republike Srbije, <http://www.srbija.gov.rs/vlada/sastav.php>, pristupljeno 15/11/2014.

² Polna struktura NSRS-a, <http://www.parlament.gov.rs/national-assembly/national-assembly-in-numbers/gender-structure.1745.html>, pristupljeno 15/11/2014.

Tabela 2: Procenat učestvovanja žena u vlasti (2008 - 2014)

	2014.	2013. ³	2012 – 2013.	2008 – 2012.
Žene	4	2	5	5
Muškarci	15	17	14	22
Ukupno	19	19	19	27

3 Nakon rekonstrukcije Vlade u 2013. godini samo dve žene su sačuvale svoje resore - ministarka zdravlja i ministarka energetike. Žene koje su ostale bez resora ili funkcije su potpredsednica Vlade za EU integracije, ministarka regionalnog razvoja i ministarka sporta i omladine.

Izvršna vlast

U sadašnjoj Vladi Srbije ima manje žena nego u prethodnom sastavu (2008 - 2012). Iako su vladini zvaničnici deklarativno podržali uvođenje politike rodne ravnopravnosti u javnu upravu, u praksi posle parlamentarnih izbora u martu 2014. žene čine manje od 30 %. Usled toga, OCD su pokrenule inicijativu u cilju pritiska Vlade da obezbedi minimum 30 % žena u Vladi. Iako je ova inicijativa široko podržana od predstavnika civilnog društva i međunarodnih organizacija, nije za rezultat imala adekvatnu zastupljenost žena na ministarskim pozicijama.¹⁹

Zakonodavna vlast

U proteklih nekoliko godina, broj žena u politici Srbije je povećan. Brojke pokazuju da je procenat žena u parlamentu značajno porastao nakon izbora u martu 2014. godine, a žene trenutno čine 33,7 % Narodne skupštine. Ovo predstavlja povećanje od 11,2 % u odnosu na sastav Skupštine u 2008. godini. Tokom više od dve decenije višestranačkog sistema a u Narodnoj skupštini (od 1991. godine), samo tri žene su vršile dužnost predsednika Skupštine - Nataša Mičić (2001 - 2004), Slavica Đukić Dejanović (2008 - 2012), i trenutna predsednica Parlamenta Maja Gojković (2014 -).²⁰

Da bi se obezbedilo značajno učešće žena u procesu donošenja odluka, potrebno je najmanje 30 % žena u politici. Međutim, brojevi ne garantuju stvaran uticaj na donošenje odluka. Ono što je važno da bi se ostvario značajan uticaj na donošenje odluka jeste da žene u parlamentu prevaziđu političke interese i udruže se u lobiranju za poboljšanje položaja žena u Srbiji i u srpskoj politici. U tom smislu, po prvi put u parlamentarnoj istoriji Srbije, sve žene poslanice u Narodnoj skupštini su se okupile i formirale u februaru 2013. godine Žensku parlamentarnu mrežu. Očekuje se, međutim, da se Parlamentarna mreža žena bavi „ženskim pitanjima“, odnosno da se bori za prava žena u oblasti zdravstva, obrazovanja, ekonomskog osnaživanja, i, naročito, nasilja nad ženama .

Žene u politici su i dalje manje uključene u druge segmente odlučivanja koji su od presudnog značaja za život građana, kao što su: bezbednost, finansije, i druge oblasti. Žene su manje zastupljene u odborima, kao što su Odbor za odbranu i unutrašnje poslove, Odbor za Kosovo i Metohiju, Odbor za finansije, republički budžet i kontrolu trošenja javnih sredstava, a nisu uopšte predstavljene u Odboru za kontrolu službi bezbednosti, i sličnim telima. Čini se da se žene u politici bave „ženskim pitanjima“ i time su isključene iz nekih drugih vitalnih oblasti odlučivanja. Osim toga, one se manje pojavljuju u liderskim ulogama i manje su zastupljene među predsednicima parlamentarnih odbora i grupa. Većina žena takođe ne zauzima visoke pozicije u političkim strankama.

Žene su članice i novoformiranog tela Komisije za praćenje implementacije NAP-a za primenu RSBUN-a 1325 - Žene , mir i bezbednost u Republici Srbiji (2010 - 2015):

19 Centar modernih veština, <http://www.cmv.org.rs/vesti/ravnopravno-u-vladi-2/>, Dnevni list Danas, http://www.danas.rs/danasrs/politika/u-vladi-da-bude-30-odsto-zena.56.html?news_id=27979 Infografika, <http://www.cmv.org.rs/zenska-prava-kategorija/trazimo-najmanje-30-zena-u-rekonstruisanoj-vladi-srbije/>, Peticija za 30% žena u Vladi, http://www.peticije24.com/signatures/inicijativa_30_ena_u_vlasinicijativa_za_ravnopravno_uee_u_vlas/, pristupljeno 30/06/2014.

20 Lista predsednika, zamenika predsednika, generalnih sekretara njihovih zamenika u periodu od 1991. do 2014.

1. Ljiljana Malušić, poslanica, predstavnica Odbora Narodne skupštine o ljudskim i manjinskim pravima i ravnopravnosti polova,
2. Marija Obradović, poslanica, predsjednica Odbora za odbranu i unutrašnje poslove Narodne skupštine,
3. Zlata Đerić, poslanica, predstavnica Odbora za inostrane poslove Narodne skupštine,
4. Milanka Jevtović Vukojičić, poslanica, predstavnica Odbora Narodne skupštine za rad, socijalna pitanja, socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva,
5. Biljana Ilić Stošić, poslanica, predstavnica Odbora Narodne skupštine za pravosuđe, državnu upravu i lokalnu samoupravu
6. Kosana Beker, zamjenica Poverenika za zaštitu ravnopravnosti.

Učešće žena u izvršnoj vlasti opada, dok se u zakonodavnoj vlasti uočava trend povećanja u odnosu na prethodne godine i izborne cikluse. Zajednička karakteristika učešća žena u obe grane vlasti je da u praksi žene nemaju dovoljno veliki uticaj na donošenje odluka, zbog stroge kontrole partijskog i centralizovanog procesa donošenja odluka unutar stranaka i u vladi. Zbog prirode političkih stranaka u Srbiji, kao i tradicionalnog shvatanja o ulozi žena u društvu, žene poslanice ne donose odluke samostalno, nego se očekuje da prate naređenja stranačkih lidera, koji su uglavnom muškarci. Štaviše, zbog partijsko-centralizovane prirode odlučivanja u srpskoj politici, žene političarke često stavljaju partijske interese ispred interesa žena uopšte.

Najveći izazovi za veće učešće žena u politici su: nedostatak obrazovanja, nedostatak iskustva i liderstva među ženama i negativni stereotipi o ulozi žene u društvu. Nedostatak obrazovanja i iskustva utiče na samopouzdanje žena i njihovu spremnost da se uključe u politiku. Tradicionalno gledište da je uloga žena uglavnom vezana za privatnu sferu i sastoji se u brizi o deci i ostalim članovima porodice, utiče na način na koji društvo, kao i ostali političari, doživljavaju žene. Shodno tome, od žena političarki se očekuje da prate stroge partijske smernice, a dodeljuju im se samo tzv. „ženska pitanja“. Žene nisu uključene u proces donošenja odluka u tradicionalno „muškim“ oblastima, kao što su bezbednost i finansije. Štaviše, ženama se ne daju leaderske uloge. Iako se zastupljenost žena (izražena u brojevima) povećava, navedeni faktori je sprečavaju da bude uticajna.

OCENA: UMEREN NAPREDAK

Indikator 2 – Procenat učešća žena u mirovnim pregovorima i analiza rodni pitanja u mirovnim pregovorima

Žene nisu bile uključene u zvanične mirovne pregovore kojima je zaključen mir u regionu uprkos činjenici da su bile vrlo aktivne u mirovnim protestima u bivšoj Jugoslaviji i da su se za vreme konflikata povezivale sinhronizujući mirovne proteste u svim republikama (Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Srbiji, Crnoj Gori, Makedoniji, Sloveniji i Kosovu), kao i da su pomagale izbeglicama sa svih strana.

Nijedan mirovni proces²¹ i pregovori nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma²² 1995. godine nije uključio žene kao medijatorke, pregovaračice, tehničke ekspertkinje ili posmatračice.

21 Pogledati izveštaj: Global Network of Women Peacebuilders, *Women Count 2013 United Nations Security Council Resolution 1325: Civil Society Monitoring Report 2013*, http://issuu.com/suba_gnwp/docs/women_count_civil_society_monitorin, pristupljeno 15/06/2013, str. 283

22 Dejtonski mirovni sporazum, <http://www1.umn.edu/humanrts/icty/dayton/daytonaccord.html>, pristupljeno 15/06/2013.

Nijedan mirovni pregovor sklopljen nakon 1995. godine nije sadržao rodna pitanja kao ni podršku ženama koje su preživele konflikt. Svi potpisnici mirovnih sporazuma nakon 1995. su muškarci.

Prema informacijama iz medija, poslednji sporazum između Srbije i Kosova potpisan 2013. godine, poznatiji kao *Briselski sporazum*²³ nije uključio žene, uprkos činjenici da NAP Srbije za primenu RSBUN-a 1325 iz 2010. godine sadrži aktivnost „osigurati učešće najmanje 30% žena u mirovnim pregovorima”²⁴. Sporazum se sastoji od 15 tačaka i rešava pitanje srpske većine na Severu Kosova. Nijedna od tačaka se ne odnosi na žene.²⁵ Plan za sprovođenje sporazuma je donet u maju 2013. godine.

Sprovođenje Briselskog sporazuma je za Srbiju jedan od uslova u procesu integracija u EU i jedna od tačaka na skriningu prava i obaveza budućih članica EU, poznatiji kao *EU acquis*²⁶. Više informacija o primeni sporazuma će biti dostupno u januaru 2015. godine kada se otvori Poglavlje 24 o Pravdi, slobodama i bezbednosti. Učešće žena i ženskih organizacija u praćenju skrininga je veoma važno.

Nema zvaničnih podataka i odgovora od institucija o učešću žena u pregovorima i strukturi pregovaračkog tima, kao ni ulozi žena, broju konsultacija sa ženama/ženskim organizacijama u procesu pregovora. Kancelarija Predsednika Vlade od 2011. godine do danas nije dala nijedan zvanični odgovor na ova pitanja.²⁷

Uprkos činjenici da su pregovori bili inicirani i vođeni uz prisustvo EU i da sama EU ima određene politike i smernice²⁸ koje se tiču uključivanja žena u mirovne pregovore, „promovisati ulogu žena kao akterki u izgradnji mira kroz njihovo uključivanje u mirovne pregovore”²⁹ i „održavanje redovnih sastanaka sa lokalnim i međunarodnim ženskim organizacijama kako bi se otvorio prostor za njihovo učešće u vođenju politike”³⁰. Uprkos tome, ni EU nije zahtevala učešće žena u mirovnim pregovorima između Srbije i Kosova.

U novembru 2013. godine, nakon potpisivanja Briselskog sporazuma, Švedska organizacija Kvinna till Kvinna, Kosovska ženska mreža iz Prištine, Udruženje žena Mitrovice za ljudska prava iz Kosovske Mitrovice i Žene u crnom iz Beograda poslale su pismo³¹ Visokoj predstavnici Evropske Unije za spoljnu i bezbednosnu politiku Ketrin Ešton sa zahtevima da sprovede zahteve RSBUN-a 1325 i 2122 i garantuje primenu međunarodnih standarda i obaveza EU tako što će uključiti žene i

23 Radio Free Europe, Text Of Leaked Copy Of Serbia-Kosovo Recognition Deal <http://www.rferl.org/content/text-leaked-copy-serbia-kosovo-agreement-brussels/24963542.html>, pristupljeno 15/06/2013.

24 Vlada Republike Srbije, Nacionalni Akcioni Plan za primenu Rezolucije Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija – žene, mir, bezbednost u Republici Srbiji (2010 - 2015), str.47

25 Radio Slobodna Evropa, Tekst sporazuma Srbija-Kosovo, <http://www.rferl.org/content/text-leaked-copy-serbia-kosovo-agreement-brussels/24963542.html> pristupljeno 15/06/2013.

26 Evropska Komisija, *Chapters of the acquis*, http://ec.europa.eu/enlargement/policy/conditions-membership/chapters-of-the-acquis/index_en.htm, pristupljeno 08/07/2014.

27 Prema Članu 22, tačka 2 i 3 Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, protiv Predsednika Vlade je nemoguće podneti žalbu Povereniku za informacije od javnog značaja već se process dobijanja informacija mora nastaviti pred Upravnim sudom. Što zahteva vreme i novac. Iz tih razloga smo odustale od tužbe protiv Predsednika Vlade pred Upravnim Sudom.

28 Provizije o primeni RSBUN-a 1325 i 1820, posebno o učešću žena u mirovnim pregovorima mogu biti nađene u: *Comprehensive EU Approach to the implementation of UNSCR 1325 and 1820 and Implementation of SCR 1325 as reinforced by 1820 in the context of European Security and Defense Policy*

29 Savet Evropske Unije, *Implementation of UNSCR 1325 as reinforced by UNSCR 1820 in the context of ESDP*, Brussels, 15782/3/08, 03. December 2008. p.2 <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/08/st15/st15782-re03.en08.pdf>, pristupljeno 15/06/2013.

30 Ibid, p.11

31 Iz *Pisma Visokoj predstavnici Evropske Unije za spoljnu i bezbednosnu politiku Ketrin Ešton*, potisano od strane Kvinna till Kvinna, Kosovske ženske mreže, Udruženja žena Mitrovice za ljudska prava i Žena u crnom, novembar 2013.

ženske organizacije u dijalog, primeniti RSBUN 1325 u buduće sporazume i dokumenta koja se tiču pregovora i podržati ženske organizacije.

U odgovoru ženskim organizacijama, Ketrin Ešton je izrazila „nadu da proces normalizacije odnosa neće biti ograničen samo na institucije“ već da će uključiti i ljude iz regiona, naglašavajući doprinos ženskih organizacija iz Srbije i Kosova kao „ključni“. U odgovoru se ističe da su „u Srbiji i na Kosovu ženska prava veoma važan element aktivnosti EU“ i jedan od prioriteta delegacije EU u Srbiji i Misije na Kosovu. Što se tiče samog dijaloga između Beograda i Prištine i uloge EU, Ketrin Ešton je izrazila da žene igraju „ključne uloge“ u procesima, dajući kao primer Editu Tahiri kao Šeficu kosovskog tima za pregovore u samom dijalogu, Vloru Citaku kao Šeficu pregovaračkog tima za stabilizaciju i primenu Briselskog sporazuma sa kosovske strane i Tanju Mišćević kao Šeficu pregovaračkog tima Srbije u procesu EU integracija.³²

Stvarnost u Srbiji govori da imenovanje žene na mesto šefice pregovaračkog tima/ delegacije ne znači automatski da će rodne politike biti primenjene niti da će pitanje žena biti deo procesa pregovora, kao ni da će ženske organizacije biti uključene kao akterke u procesu. Najbolji primer za to je proces izrade Nacrta NAP-a za primenu RSBUN-a 1325 u Srbiji, 2010. godine. Tanja Mišćević, sada šefica pregovaračkog tima u procesu integracija u EU je 2010. godine bila državna sekretarka u Ministarstvu odbrane, koje je tada bilo glavni inicijator izrade NAP-a. Uprkos tome što je jedna od liderki ispred institucije koja je predvodila proces izrade NAP-a žena, ženske organizacije koje imaju više od 20 godina iskustva u izgradnji mira i koje se bave tranzicionom pravdom nisu bile uključene u izradu nacrta NAP-a, niti su njihovi komentari bili uključeni u finalnu verziju NAP-a. Zbog takve prakse, NAP koji je usvojen 2010. ne spominje ulogu i dužnosti Srbije kao države koja je učestvovala u ratovima, ne predviđa ikakve reparacije i programe za žene koje su preživele rat (seksualno i rodno zasnovano nasilje), niti prepoznaje važnost uloge ovih žena u primeni RSBUN-a 1325 u Srbiji.

U Srbiji, veoma mali broj žena koje su u politici dolaze iz organizacija civilnog društva. Nijedna vlast od 2000. godine u Srbiji nije javno priznala da je Srbija učestvovala u ratovima 90-ih godina, a ženske organizacije koje su se protivile ratovima u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i na Kosovu su marginalizovane od strane države i medija od 90-ih godina do danas. Prema tome, u slučaju Srbije, uključivanje žena u politiku ne znači i uključivanje ženskih organizacija koje se bave tranzicionom pravdom, mirom i bezbednošću. Najbolji primer za to je već pomenuti proces izrade NAP-a za primenu RSBUN-a 1325 i sadržaj NAP-a koji ne spominje da je zapravo ogromno nasilje prema ženama bila taktika za vreme ratova u bivšoj Jugoslaviji kojim su se služile sve strane pa i srpska.

Devedesetih godina ženske organizacije su činile veliki deo mirovnog pokreta u Srbiji, stajale su na trgovima protiveći se ratu u bivšoj Jugoslaviji. Zbog toga su članice ovih organizacija³³ bile javno linčovane, hapšene, zatvarane, oduzimana im je imovina. Nakon 2000. nijedna Vlada nije preduzela korake kako bi se distancirala od prakse obeležavanja ovih hrabrih žena kao nepatriotkinja, izdajnica države ili pak „stranih plaćenica“³⁴. Kao posledica toga, žene političarke se takođe često distanciraju od ženskih organizacija jer bi to uticalo na njihov položaj i uspeh u politici. Može se reći da je politički kontekst u Srbiji jedan od najvažnijih faktora za distancu između ženskih organizacija i političarki i žena na pozicijama odlučivanja. Izrada nacrta NAP-a za primenu RSBUN-a 1325 pokazala je da žene na pozicijama odlučivanja ne stavljaju rodnu dimenziju i interese žena pre političkih interesa svoje partije/ vladajuće partije, čak ni u kontekstu RSBUN-a 1325. U retkim

32 Odgovor Visoke predstavnice Evropske Unije za spoljnu i bezbednosnu politiku Ketrin Ešton, Brisel, 21. januar 2014, A(2013)3638834-4051539

33 1991. godine feministička mirovna organizacija Žene u crnom počela je sa stajanjima za sve žrtve rata i protiv rata u bivšoj Jugoslaviji

34 Izraz najčešće korišćen od strane desno orijentisanih pokreta, političara i novina kada govore o pojedinkama/ cima, aktivistkinjama/ima iz civilnog društva koji se bave ljudskim pravima, ženskim pravima, tranzicionom pravdom, LGBTTIQ pravima

slučajevima kada je rod pitanje politika, pristup je toliko militarizovan i sveden na jedinu prihvatljivu dimenziju za srpsku politiku – žene kao broj u sektoru bezbednosti, kao što je to slučaj NAP-a za primenu RSBUN-a 1325 Republike Srbije.

OCENA: NEMA PROMENE

Indikator 3 – Indeks učestvovanja žena u sektoru bezbednosti, pravosuđu i mirovnim misijama

Sektor bezbednosti

Statistički podaci o zastupljenosti žena u sektoru bezbednosti ukazuju na to da je u sektoru bezbednosti (MO, MUP, BIA, Uprava Carina i Uprava za izvršenje krivičnih sankcija) porasla zastupljenost žena u odnosu na 2010. godinu i trenutno iznosi 34,64%. Međutim, kada je reč o tradicionalnim akterima u sektoru bezbednosti, to jest vojsci i policiji nije postignut značajan napredak ka povećanju broja žena u ovim institucijama.

Prema raspoloživim podacima, procenat žena civila u Ministarstvu odbrane (MO) i Vojsci Srbije (VS) se smanjuje, dok se procenat žena „u uniformi“ stalno povećava, kao što pokazuje tabela 3. Iako je broj žena „u uniformi“ u porastu, ipak većina zaposlenih žena u MO-u i VS-u rade kao civilni.

Tabela 3: Učestvovanje žena u Ministarstvu odbrane i Vojsci Srbije

Kategorija kadra	% žena						
	2010.	2011.	2012.		2013.		2014.
	Sept	Sept	April	Sept	April	Sept	Maj
Oficirke	0.1%	0.2%	0.16%	0.21%	0.30%	0.43%	0.48%
Podoficirke	0.1%	0.1%	0.11%	0.11%	0.12%	0.14%	0.14%
Civili	17.3%	16.0%	16.01%	15.87%	16.00%	15.99%	15.77%
Vojnici	2.0%	2.8%	2.87%	2.90%	2.86%	2.80%	2.81%
UKUPNO	19.5%	19.1%	19.15%	19.09%	19.28%	19.36%	19.19%

U Ministarstvu odbrane žene su prvenstveno zastupljene u Sektoru za finansije, Sektoru za materijalne resurse, Pravnoj upravi Sekretarijata Ministarstva, VMA, Direkciji za vojno zdravstvo, kao i Institutu za strategijska istraživanja. Sličan trend se uočava u Vojno-bezbednosnoj i Vojnoobaveštajnoj agenciji, kao i u svim jedinicama i komandama Vojske Srbije, gde su žene najviše zastupljene na administrativnim poslovima. Nijedna žena još uvek ne obavlja dužnost vojne diplomatske predstavnice u inostranstvu.

U MO-u i VS-u žene čine 10,4 % zaposlenih koji obavljaju rukovodeće/ komandne dužnosti, što je jednako 1,4 % ukupnog broja zaposlenih u Ministarstvu odbrane i Vojsci Srbije.

Najviši čin u Vojsci Srbije koji su žene stekle je čin pukovnice. Prema raspoloživim podacima, najveći procenat žena ima čin potporučnice, zatim čin poručnice, a izuzetno mali procenat žena ima čin majorke. Procenat žena potporučnica će se verovatno povećavati svake godine zbog činjenice da će nove generacije kadetkinja završiti školovanje na Vojnoj akademiji. Još uvek nijedna žena nema čin generala.

Međutim, bivši ministar odbrane najavio je u 2013. da će do 2014. godine vojska možda dobiti prvu ženu generala.³⁵

Tabela 4: Zastupljenost žena među činovima

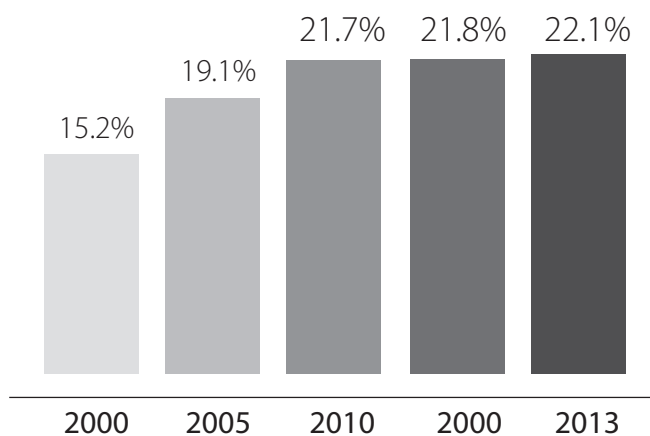
Čin	Procenat žena u odnosu na ukupan broj	
	2013.	2014.
Potporučnica	15.70 %	20.22%
Poručnica	3.38 %	6.53%
Kapetan	0.33 %	0.45%
Majorka	0.07 %	0.07 %
Pukovnica poručnica	0.33 %	0.32 %
Pukovnica	0.22 %	0.22 %
General	0%	0%

Izvor: Izveštaj o sprovođenju NAP-a 1325 u MO-u (jun 2014)³⁶

Policija

Statistički podaci iz jula 2013. godine pokazuju da je procenat žena zaposlenih u Ministarstvu unutrašnjih poslova (MUP) u poslednjih deset godina uvećan za 5 % (vidi grafikon 1). Međutim, kada se razmatraju poslednje četiri godine, primetno je da rast zastupljenosti žena u MUP-u stagnira od 2010. To najbolje ilustruje činjenica da je procenat žena porastao za samo 0,4 % u periodu od 2010. do jula 2013.

Grafikon 1: Procenat žena zaposlenih u MUP 2000 – 2013.

Izvor: Izveštaj o sprovođenju NAP-a 1325 u MUP-u (2013)

Najveći broj žena zaposlen je u Sekretarijatu MUP-a, Odeljenju za internu reviziju, Upravi za upravljanje ljudskim resursima, Upravi za upravne poslove, Odeljenju za upravljanje projektima koje finansira EU, kao i u Direkciji za ocenjivanje. Na operativnim poslovima žene čine 24,6 % svih

³⁵ Izjava ministra odbrane Aleksandra Vučića za B92, 21/05/2013. http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2013&mm=05&dd=21&nav_category=12&nav_id=715621, pristupljeno 15/11/2014.

³⁶ Ministarstvo odbrane Republike Srbije, Akcioni planovi, http://www.mod.gov.rs/sadrzaj.php?id_sadrzaja=4352, pristupljeno 15/01/2014

zaposlenih sa statusom ovlašćenog službenog lica (OSL), dok 8,6 % žena imaju status uniformisanog ovlašćenog službenog lica (UOSL). Žene, takođe, učestvuju i u specijalnim jedinicama, ali je njihov broj mali i u suštini obavljaju administrativne poslove i poslove podrške. Prema podacima one čine 5,3 % u Specijalnoj antiterorističkoj jedinici, 4,8 % u Protivterorističkoj jedinici, 16,4 % u Helikopterskoj jedinici, i 4,9 % radi u Žandarmeriji.

Prema poslednjem izveštaju MUP-a o sprovođenju NAP 1325 (2014), udeo žena na rukovodećim pozicijama u Ministarstvu je 10,7 % žena među načelnicima uprava i odeljenja kriminalističke policije. Broj žena na rukovodećim pozicijama na operativnom nivou i dalje je nizak - samo jedna žena je vršila dužnost načelnice Uprave policije; dve žene su komandiri policijskih ispostava; jedna je zamenik komandira policijske ispostave, dok je šest žena na mestu komandira policijskih odeljenja.

Pravosuđe

Pravosuđe u Srbiji se smatra „ženskim poslom“ iz razloga što su muškarci manje zastupljen pol. Krajem 2008. godine, kada je započeta reforma pravosuđa, bilo je oko 2 400 sudija (osim sudija prekršajnih sudova), od čega je 70 % žena.³⁷ Reformom pravosuđa značajno je povećan broj sudija. Prema Odluci o broju sudija u novembru 2013. koju je usvojio Visoki savet sudstva, tačan broj sudija u Srbiji u januaru 2014. godine bio je 3 089. Ministarstvo pravde ne poseduje rodno razvrstanu statistiku, ali postoji spisak svih sudija koji je dostupan na sajtu Visokog saveta sudstva, i koji ukazuje na to da žene i dalje čine većinu u pravosuđu.

Tabela 5:

Sudovi opšte nadležnosti	Žene	Muškarci	Broj sudija 2014.
Viši kasacioni sud	16	15	31
Apelacioni sud (Beograd, Novi Sad, Kragujevac i Niš)	Ukupno 162	Ukupno 70	232
Viši sudovi	Ukupno 196	Ukupno 154	350
Osnovni sudovi	Ukupno 975	Ukupno 435	1410
Sudovi posebne nadležnosti			Broj sudija
Administrativni sud	27	9	36
Privredni apelacioni sud	20	8	28
Privredni sud	Ukupno 114	Ukupno 46	160
Prekršajni apelacioni sud	47	11	58
Prekršajni sud	Ukupno 385	Ukupno 125	510

Mirovne misije

Vojni i policijski službenici mogu da se prijave za učešće u mirovnim misijama UN-a i EU na dobrovoljnoj osnovi. Prema bazi podataka MO-a, 5 448 muškaraca i 403 žene su se dobrovoljno prijavili za učešće u misijama. Ovi brojevi predstavljaju bazu iz koje se određen broj pripadnika MO-a i VS-a bira i obučava za misije.

³⁷ Podaci iz 2010. godine predstavljeni u dnevnom listu „Politika“, <http://www.politika.rs/rubrike/Hronika/Pravda-je-zenski-posao.lt.html>, pristupljeno 15/11/2014.

Od marta 2012. godine, žene su učestvovala u vojnim operacijama, kao profesionalni vojnici na vojnim dužnostima. To predstavlja značajan napredak, budući da su pre toga, one uglavnom učestvovala kao deo medicinskih timova. Svake godine se povećava broj žena koje su raspoređene u mirovnim operacijama kao profesionalni vojnici. Ipak, većina žena raspoređena u misijama i dalje rade kao lekarike i medicinske tehničarke prilikom pružanja prve pomoći i pomoći u bolnicama, ili tokom evakuacije vazдушnim putem. Broj žena profesionalnih vojnika koje vrše vojne dužnosti, kao što je patroliranje, stražarenje, koje rade na kontrolnom punktu i u obezbeđenju, iako je u porastu, i dalje je znatno niži nego u slučaju muškaraca.

Tabela 6: Zastupljenost žena u MNO-u u 2013.

	Žene	Muškarci	Kategorija
Demokratska Republika Kongo - MONUSCO	9	9	medicinsko osoblje
Liberija- UNMIL	/	8	vojni posmatrači
Obala Slonovače- UNOCI	/	6	vojni posmatrači
Kipar - UNFICYP	8	121	štabni oficiri, vojni posmatrači i vojne dužnosti
Liban- UNIFIL	16	216	štabni oficiri i vojne dužnosti
Bliski Istok - UNTSO	/	2	vojni posmatrači
EUTM Somalija	/	10	medicinsko osoblje
EUNAVFOR Somalija - Operacija ATALANTA	/	17	štabni oficiri i tim za zaštitu brodova
UKUPNO	33	389	

Tabela 6: Zastupljenost žena u MNO u avgustu 2014.

	Žene	Muškarci	Kategorija
Demokratska Republika Kongo - MONUSCO	5	7	medicinsko osoblje
Liberija- UNMIL	/	8	vojni posmatrači
Obala Slonovače - UNOCI	/	6	vojni posmatrači
Kipar - UNFICYP	4	85	štabni oficiri, vojni posmatrači i vojne dužnosti
Liban- UNIFIL	14	273	štabni oficiri i vojne dužnosti
Bliski Istok - UNTSO	/	1	vojni posmatrači
EUTM Somalija	/	5	medicinsko osoblje
EUNAVFOR Somalija - Operacija ATALANTA	/	22	štabni oficiri
UKUPNO	23	407	

Izvor: UN Department of Peacekeeping Operations (DPKO), avgust 2014, <http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/contributors.shtml>, pristupljeno 13/10/ 2014.

Postoje dve vrste izazova kada je reč o učešću žena u mirovnim misijama Srbije; kulturne i institucionalne. Obično postoji preklapanje između njih.

Kada je reč o kulturnim preprekama, tradicionalna uloga žene kao glavne starateljke u domaćinstvu igra važnu ulogu. Jedan od razloga zašto se žene ne odlučuju za odlazak u misiju je dugoročno odsustvo od kuće i odvajanje od porodice. S obzirom da je odgovornost za porodicu u srpskom društvu pre svega „dužnost“ žene, odlazak u mirovnu misiju na šest meseci ili godinu dana predstavlja značajan problem za njih. Istovremeno, nedostatak institucionalne podrške porodicama učesnika multinacionalnih operacija povećava nespremnost žene da donese takvu odluku. Usvajanje mehanizama podrške za porodice, kao što su skraćivanje radnog vremena, odnosno davanje prava na odsustvo sa posla drugom roditelju da se brine o porodici može biti rešenje za ovaj problem.

Druge kulturne prepreke uključuju dominantne percepcije o ulozi žene u društvu u celini i u sektoru bezbednosti i odbrane posebno. Žene se smatraju nedovoljno kompetentnim da efikasno ispunjavaju policijske i vojne dužnosti, pre svega zbog njihovog navodnog nedostatka fizičkih sposobnosti. Takvi stavovi su takođe povezani sa percepcijom društvene uloge žene kao domaćice i majke. Drugim rečima, žene se smatraju tradicionalnim starateljicama srpske porodice. Shodno tome, slika žene oficira koja učestvuje u mirovnoj misiji teško se uklapa u opštu percepciju. Ovi stereotipi utiču na samopoštovanje i motivaciju žena da učestvuju u misijama.

Takođe, postoji nekoliko institucionalnih izazova za učešće žena u operativnim snagama multinacionalnih operacija (tj. vojnim i policijskim jedinicama). Jedan od njih je činjenica da žene čine samo mali udeo u operativnim snagama nacionalne policije (7,5 %) i vojske (8,27 %), što takođe ograničava njihov broj u operativnom sastavu u multinacionalnim operacijama. Povećanje učešća žena vojnih posmatračica, štabnih oficirki i podoficirki će biti moguće samo ako se broj žena oficirki i podoficirki u operativnim snagama Vojske Srbije značajno poveća.

U 2011, nakon završetka školovanja prve generacije žena kadetkinja na Vojnoj akademiji, 19 žena se pridružilo vojsci. Međutim, uslov od najmanje 6 godina radnog staža i čin kapetana da steknu pravo da se pridruže misiji, negativno utiču na njihovu mogućnost da učestvuju u mirovnim operacijama. Postoji mogućnost da će se broj žena u multinacionalnim operacijama povećati učestvovanjem Republike Srbije u civilnim misijama EU, pošto će povećati ukupan broj potencijalnih učesnika/ca iz Ministarstva odbrane i VS-a na različitim dužnostima u MNO-u, stvarajući više prostora za učešće žena.

Ocene:

1. PRAVOSUĐE: NEMA PROMENE
2. SEKTOR BEZBEDNOSTI: NEMA PROMENE
3. MIROVNE MISIJE: UMEREN NAPREDAK

Indikator 4 - Broj i procenat žena koje učestvuju u svakoj vrsti ustavne/ zakonodavne revizije (uključujući i reviziju sektora bezbednosti)

Ocenu ustavnosti u Srbiji vrši Ustavni sud, koji razmatra ustavnost zakona podnetih u konkretnom slučaju.

Tabela 7 : Učešće žena u Ustavnom sudu

Sastav Ustavnog suda	Ukupno	Žene	Muškarci	% Žena
predsednik/ca	1	1	0	100
sudije	14	5	9	35.71

U periodu od 1963. do 2007. svi predsednici Ustavnog suda bili su muškarci.³⁸ Izvestan napredak se uočava od 2007. kada su tri žene bile na funkciji predsednice Ustavnog suda i to: Bosa Nenadić (2007 - 2010), Agneš Kartag-Odri (decembar 2010 - februar 2011) i Vesna Ilić-Prelić (2014 -). Pored toga, jedna žena je vršila dužnost zamenice predsednika Ustavnog suda od 2011. do 2014. godine. Trenutno, žene čine 35,7 % sudija Ustavnog suda. Posmatrajući njihovu zastupljenost kroz istoriju, to jest od osnivanja suda do danas, dolazi se do zaključka da je u sudu zastupljenost žena bila izuzetno niska - samo 10 od ukupno 62 sudija Ustavnog suda u periodu od 1963. do 2007. su bile žene.³⁹ Prema tome, učešće žena u zakonodavnoj, odnosno ustavnoj reviziji je slaba u Srbiji. Međutim, imenovanje žena kao predsednica suda daje nadu za veću zastupljenost žena u oceni ustavnosti zakona.

OCENA: UMEREN NAPREDAK

Indikator 5 – Učestvovanje organizacija civilnog društva u radnim grupama/ odborima za primenu RSBUN-a 1325 i 1820 (od ukupnog broja članova/ica radnih grupa)

Za sprovođenje NAP-a predviđena je složena struktura institucija i mehanizama, posebno formiranih za tu svrhu. Dva najvažnija tela za sprovođenje NAP-a su Politički savet (PS) i Multisektorsko koordinaciono telo (MSKT). Politički savet je političko telo u čijem su sastavu visoki politički zvaničnici – državni sekretari u ministarstvima, predsednici skupštinskih odbora i rukovodioci mehanizama rodne ravnopravnosti. Politički savet daje smernice i preporuke za sprovođenje NAP-a na osnovu izveštaja koje mu svakih šest meseci podnosi MSKT. Interresorno vladino telo koje koordinira napore svih državnih organa, ministarstava i drugih državnih institucija u cilju sprovođenja NAP-a 1325 naziva se Multisektorsko koordinaciono telo. To telo pored izveštavanja Političkog saveta podnosi izveštaj o dostignućima u sprovođenju NAP-a u Republici Srbiji i Nadzornom telu Narodne skupštine (Komisija za praćenje sprovođenja NAP-a za primenu RSBUN-a 1325 – Žene, mir i bezbednost u Republici Srbiji 2010 – 2015).

U okviru sektora bezbednosti, Ministarstvu unutrašnjih poslova, Ministarstvu odbrane, Bezbednosno-informativnoj agenciji (BIA), Upravi carina i Upravi za izvršenje krivičnih sankcija uspostavljeni su mehanizmi rodne ravnopravnosti radi sveobuhvatnije implementacije RSBUN-a 1325. Ovi mehanizmi uključuju savetnike/ce za rodnu ravnopravnost ministara i direktora, analitičke grupe, mehanizam za borbu protiv diskriminacije „osoba od poverenja“.

OCD nisu članovi pomenutih državnih tela/ mehanizama. Njihovo angažovanje je ograničeno na: pružanje ekspertize donosiocima političkih odluka i državnim službenicima o pojedinim temama, učešće na konsultativnim sastancima, organizovanje i sprovođenje obuke za državne službenike, učestvovanje u javnim slušanjima i javnim raspravama o predlozima zakona i politika.

U protekle dve godine, došlo je do određenog napretka u vezi sa uspostavljanjem dijaloga između predstavnika državnih organa i civilnog društva o sprovođenju NAP-a. Kao zvanični početak dijaloga uzimaju se predstavnici zainteresovanih organizacija i nadležnih državnih institucija u decembru 2012. godine, koji je inicirao BCBP, a u čiju organizaciju su se uključili MSKT i Kancelarija Vlade Republike Srbije za saradnju sa civilnim društvom. Na skupu je oko osamdeset predstavnika/ca civilnog društva, državnih organa i međunarodnih organizacija bilo u prilici da razmeni iskustva o dosadašnjem bavljenju rodnom ravnopražnošću i bezbednošću u Republici Srbiji i da kroz

38 Lista predsednika Ustavnog suda, <http://www.ustavni.sud.rs/page/view/sr-Latn-CS/312-101087/raniji-predsednici-ustavnog-suda>, pristupljeno 18/11/2014.

39 Lista sudija Ustavnog suda, <http://www.ustavni.sud.rs/page/view/sr-Latn-CS/313-101295/ranije-sudije-ustavnog-suda>, pristupljeno 18/11/2014.

rad u grupama raspravljaju o prilikama za međusobnu saradnju u sprovođenju NAP-a, nasilju nad ženama i ostvarenju ciljeva NAP-a u pogledu zaštite žena od rodno zasnovanog nasilja i diskriminacije, kao i višestrukoj diskriminaciji marginalizovanih grupa u Srbiji i načinima za unapređenje njihove bezbednosti. Konferencija je trebalo da bude prvi korak ka uspostavljanju platforme za kontinuiranu komunikaciju i saradnju državnih organa sa predstavnicima/cama civilnog društva u sprovođenju NAP-a.

I pored dobre namere da se uspostavi dijalog između OCD-a i države, saradnja između sektora bezbednosti i civilnog društva u Srbiji odvija se i dalje bez jasno utvrđenih pravila i kriterijuma za informisanje, konsultovanje ili dijalog sa organizacijama civilnog društva. Još nije uspostavljen održivi mehanizam za značajnije uključivanje OCD-a u sprovođenje NAP-a, kako na centralnom, tako i na lokalnom nivou. Shodno tome, proces implementacije NAP-a nije dovoljno inkluzivan i otvoren za sve zainteresovane predstavnike/ce civilnog društva, koji žele da se uključe u proces.

NAP daje civilnom društvu ulogu „nezavisnog nadzora“ nad njegovim sprovođenjem. Dakle, uprkos marginalizovanoj ulozi OCD-a u procesu sprovođenja plana, nekoliko OCD-a, odnosno nezavisnih istraživačkih centara u Srbiji rade na monitoringu primene RSBUN-a 1325 i 1820. Ovo uključuje Beogradski fond za političku izuzetnost (BFPE), Beogradski centar za bezbednosnu politiku (BCBP), udruženje Dea Dia i organizaciju Žene u crnom koja je radila na zagovaranju za usvajanje plana za implementaciju dve rezolucije pre više od deset godina. Trenutno BCBP, BFPE i Dea Dia rade na lokalizaciji NAP-a, i zalažu se za donošenje rodno osetljivih politika.

Međutim, opšta situacija u Srbiji je takva da su mnoge OCD usled podrške donatorske zajednice počele da se bave implementacijom RSBUN-a 1325 i 1820. Imajući to na umu, postoji ozbiljna zabrinutost da će nedostatak finansijske podrške da dovede do prekida u realizaciji obe rezolucije, posebno na lokalnom nivou i zbog toga je od ključnog značaja da se institucionalizuje angažovanje organizacija civilnog društva u procesu sprovođenja NAP-a, uključivanjem u formalna tela i mehanizme za sprovođenje NAP-a.

OCENA: UMEREN NAPREDAK

B. Prevencija i zaštita

Indikator 6 – Broj i procenat slučajeva seksualnog i rodno zasnovanog nasilja počinjenih u toku rata koji su prijavljeni, istraženi, procesuirani i kažnjeni

Kažnjivost slučajeva seksualnog i rodno zasnovanog nasilja počinjenih u toku rata

Ratove u bivšoj Jugoslaviji pratili su sistematsko i rasprostranjeno seksualno nasilje prema ženama. Tačan broj slučajeva seksualnog i rodno zasnovanog nasilja ne može se utvrditi ni danas. Procenjeno je da je samo u Bosni i Hercegovini za vreme rata (1991 - 1995. godine) silovano od 20 000 do 50 000 žena.⁴⁰

Tačni podaci o slučajevima seksualnog i rodno zasnovanog nasilja počinjenih u Hrvatskoj i na Kosovu do danas nije utvrđeno, uglavnom zbog neodgovornosti država da utvrde ko su počinio-ci. Pojedine međunarodne organizacije kao što su to Human Rights Watch, Medica i neke ženske OCD iz Hrvatske i Kosova poseduju određene podatke,⁴¹ ali države i uprkos tome čine vrlo malo kako bi kaznile počinioce.

40 Više o slučajevima seksualnog i rodno zasnovanog nasilja u: Gutman, R, Rieff, D, Edman, A. *Crimes of Sexual Violence in the War Crimes Chamber of the State Court of Bosnia and Herzegovina: Successes and Challenges*, str.1, <http://www.wcl.american.edu/hrbrief/16/1edman.pdf>, pristupljeno 30/06/2014.

41 Human Rights Watch, <http://www.hrw.org/news/2000/03/20/serb-gang-rapes-kosovo-exposed>, pristupljeno 30/06/2014

Statut⁴² Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju osnovan kako bi procesuirao ratne zločine počinjene 90-ih godina na tlu bivše Jugoslavije karakteriše silovanje kao zločin protiv čovečnosti.⁴³ Statutom MKSJ je prvi put u istoriji silovanje okarakterizovano kao takvo. Još neke od presuda MKSJ-a karakterizuju silovanje kao vid mučenja i kršenja zakona i običaja, zatim kao zločin protiv čovečnosti, i priznaju seksualno ropstvo i logore za silovanje kao zločin protiv čovečnosti. Shodno tome, MKSJ je okarakterisao seksualno nasilje usmereno protiv žena kao taktiku rata.

Priznavanje i procesuiranje slučajeva seksualnog i rodno zasnovanog nasilja u Srbiji je veoma važno. Član 11 RSBUN-a 1325 naglašava da su sve države dužne da spreče nekažnjivost i procesuiraju sve koji su odgovorni za genocid, zločine protiv čovečnosti, ratne zločine, uključujući slučajeve seksualnog i rodno zasnovanog nasilja i da ove zločine, tamo gde je moguće, izuzmu iz odredbi o amnestiji.⁴⁴

Na nacionalnom nivou, za procesuiranje ratnih zločina nadležno je Odeljenje za ratne zločine Višeg suda u Beogradu.

NAP za primenu RSBUN-a 1325 u Republici Srbiji potvrđuje da će institucije delotvorno i efikasno raditi na otkrivanju, hapšenju i procesuiranju izvršilaca međunarodnih ratnih zločina koji se nalaze na teritoriji Republike Srbije, uključujući i izvršioce svih vidova zločina protiv čovečnosti na prostorima SFRJ čije su žrtve žene i devojke.⁴⁵

U Godišnjem izveštaju Evropske Komisije o napretku Srbije za 2013. godinu napominje se da je procesuiranje ratnih zločina pred domaćim sudovima bilo veoma slabo u 2012. godini, kao i da su sudovi nastavili sa propisivanjem blagih kazni izvršiocima, a naglašen je i veliki problem zaštite svedoka koji do danas nije rešen.⁴⁶

Vlada Republike Srbije je usvojila Akcioni plan za sprovođenje preporuka Evropske Komisije u decembru 2012. godine.⁴⁷ Kancelarija javnog tužioca Republike Srbije je već preduzela neke korake radeći u saradnji sa Kancelarijom javnog tužioca Bosne i Hercegovine, kako bi sprovela neke preporuke. Uprkos tome, pomenuti Akcioni plan ne predlaže nikakve konkretne akcije kako bi se ispravile neregularnosti u procesuiranju ratnih zločina. Na osnovu toga možemo zaključiti da je procesuiranje slučajeva seksualnog i rodno zasnovanog nasilja u Srbiji slabo i problematično.

Dobijanje podataka o slučajevima seksualnog i rodno zasnovanog nasilja počinjenog u toku rata je bilo nemoguće, jer je na naš upitnik Odeljenje za ratne zločine Višeg suda odgovorio da „nema ju podatke o slučajevima seksualnog i rodno zasnovanog nasilja i da prema tome ne mogu dati tačan podatak o broju slučajeva“⁴⁸ uprkos činjenici da postoji jedan slučaj ponovnog suđenja pred Višim sudom u Beogradu.

42 The International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_sept09_en.pdf, pristupljeno 05/07/2014.

43 Statut Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, Član 5, http://www.tuzilastvorz.org.rs/html_trz/PROPISI/statut_mktj_lat.pdf, pristupljeno 30/06/2014.

44 Peace Women (2000) Security Council Resolution 1325, http://www.peacewomen.org/themes_page.php?id=15&subtheme=true&adhoc=53, pristupljeno 15/11/2014.

45 Vlada Republike Srbije, Nacionalni Akcioni Plan za primenu Rezolucije Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija – žene, mir, bezbednost u Republici Srbiji (2010 - 2015), str. 60

46 Vlada Republike Srbije, Izveštaj Evropske Komisije o napretku Srbije za 2013. godinu, str. 13 <http://www.seio.gov.rs/dokumenta/eu-dokumenta.211.html>, pristupljeno 05/07/2014.

47 Vlada Republike Srbije, Kancelarija za evropske integracije, <http://www.seio.gov.rs/dokumenta/nacionalna-dokumenta.951.html> pristupljeno 27/07/2014.

48 Viši sud u Beogradu, u odgovoru na naš zahtev za informacije od javnog značaja o broju predmeta u vezi sa seksualnim i rodno zasnovanim nasiljem, je naznačio da ne postoji evidencija tih predmeta, pa stoga sud ne može odgovoriti na naše pitanje, Br. 358250/14, 15/06/2014.

U 2013. godini, Odeljenje za ratne zločine Višeg suda u Beogradu donelo je prvostepenu presudu u slučaju „Skočić“⁴⁹ kojom je osuđeno šest osoba za „ratni zločin usmeren protiv civilne populacije, mučenje, silovanje, otmica i nehumano postupanje dve devojke i jedne odrasle žene“. Slučaj je nastavljen u Kasacionom sudu u 2013. godini. U 2014. godini, Kasacioni sud poništio je prvostepenu presudu Višeg suda i vratio slučaj na ponovno suđenje.

Finalna presuda donešena je od strane Kasacionog suda u martu 2013. godine u slučaju „Bijeljina“⁵⁰ kojom su dva muškarca kažnjena za ratne zločine protiv civilne populacije za silovanje dve žene na teritoriji Bosne i Hercegovine tokom ratova 90-ih.

Kancelarija Javnog tužioca za ratne zločine produžila je optužnicu u 2013. godini za slučaj „Ćuška“⁵¹ koji tereti jednu osobu za silovanje jedne maloletne devojčice.

U slučaju „Brčko“⁵², Kancelarija Javnog tužioca naredila je istragu o slučaju silovanja jedne žene.

Tabela 8: Broj slučajeva seksualnog i rodno zasnovanog nasilja počinjenih u toku rata koji su prijavljeni, istraženi, procesuirani i kažnjeni

Tip slučaja	Prijavljeni	Istraženi	Procesuirani	Kažnjeni	Procenat
Silovanje kao „ratni zločin protiv civilne populacije“	0	1	1	2	%
Ukupno	0	1	1	2	

Tabela 9: Procenat slučajeva seksualnog i rodno zasnovanog nasilja počinjenih u toku rata koji su prijavljeni, istraženi, procesuirani i kažnjeni

	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Procenat prijavljenih slučajeva	Nema podataka	Nema podataka	1	1	1	0
Procenat kažnjenih slučajeva	Nema podataka	Nema podataka	0	2	1	1

Na osnovu dosadašnjeg istraživanja, možemo zaključiti da je broj i procenat slučajeva seksualnog i rodno zasnovanog nasilja počinjenih u toku rata na teritoriji bivše Jugoslavije koji su prijavljeni, istraženi, procesuirani i kažnjeni u Srbiji veoma mali ukoliko uporedimo isti sa Bosnom i Hercegovinom⁵³.

Reparacije za slučajeve seksualnog i rodno zasnovanog nasilja koji su počinjeni tokom ratova 90-ih godina

Krajem februara 2014. godine, Fond za humanitarno pravo⁵⁴ je dobio informaciju da su Zaštitnik građana, Kancelarija za ljudska i manjinska prava Vlade Republike Srbije i Poverenica za zaštitu ravnopravnosti odustali od inicijative za novi Zakon o civilnim žrtvama rata koji bi priznao prava

49 Fond za Humanitarno Pravo, <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2013/12/Prvostepena-presuda-Skocic.pdf>, pristupljeno 05/07/2014.

50 Fond za Humanitarno Pravo, <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2013/07/Drugostepena-presuda.pdf>, pristupljeno 05/07/2014.

51 Fond za Humanitarno Pravo, <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2013/10/Izmenjena-optuznica-od-02.10.2013.-Cuska.pdf>, pristupljeno 07/07/2014.

52 Odgovor Kancelarije javnog tužioca za ratne zločine, A. no. 198/14 od 09/07/2014.

53 Organizacija za bezbednost i saradnju u Evropi, <http://www.osce.org/bih/117051?download=true>, str 65-73 pristupljeno 08/08/2014.

54 Fond za Humanitarno Pravo, <http://www.hlc-rdc.org/?p=26328&lang=de>, pristupljeno 07/07/2014.

svih građana/ki Srbije, koji su bili/e žrtve ratnih zločina i drugih ozbiljnih kršenja ljudskih prava tokom 90-ih.

Do danas, institucije Republike Srbije nisu bile spremne da razreše slučajeve reparacija vezane za nasilje počinjeno u toku konflikta.

OCENA: NEMA PROMENE/ POGORŠANJE

Indikator 7- Broj i sadržaj rodno senzitivnih zakona i javnih politika

Kako je već pomenuto, Republika Srbija je ratifikovala veliki broj međunarodnih konvencija, koje su važne za oblasti ženskih ljudskih prava i rodne ravnopravnosti. Takođe je usvojila i rodno senzitivne zakone i podzakonske akte. Međutim, njihova primena je često parcijalna, a najčešće prepreke su: nedostatak harmonizacije između zakona i podzakonskih akta (strategija i nacionalnih akcionih planova za njihovu primenu), nepostojanje mehanizama izveštavanja i nedostatak sredstava iz državnog budžeta za implementaciju ovih zakona, strategija i nacionalnih akcionih planova.

Ustav Republike Srbije (2006)⁵⁵ sadrži odredbe kojima se garantuje jednakost žena i muškaraca i razvijaju politike rodne ravnopravnosti (član 15), zabranjuje svaka direktna i indirektna diskriminacija po bilo kojem osnovu, posebno na osnovu roda (član 21, paragraf 3), garantuje pravo na jednaku pravnu zaštitu (član 21, paragraf 2), garantuje pravna zaštita (član 67), kao i pravo na naknadu materijalne i nematerijalne štete izazvane nezakonitim radom državnih organa i drugih tela (član 35).

Ustav Republike Srbije, od usvajanja 2006. godine, proizvodi brojne probleme u praksi, tako da se u 2013. godini često pominjala potreba za njegovom promenom. Odredbe, koje se u stručnoj javnosti karakterišu kao problematične, odnose se na rešenja koja se tiču odnosa unutrašnjeg i međunarodnog prava, na pojedine odredbe o ljudskim pravima koje se ocenjuju kao konfuzne ili protivrečne, na rešenja koja se tiču položaja i uloge sudske vlasti i njene nezavisnosti, kao i položaj nezavisnih tela.⁵⁶

Krivični zakonik (2005)⁵⁷ prepoznaje krivično delo nasilje u porodici (član 194), kao i silovanje u braku (član 178); zatim, krivično delo trgovina ljudima (članovi 388, 389 i 390). Krivični zakonik izričito zabranjuje izazivanje nacionalne, rasne i verske mržnje (član 317). Krivični zakonik takođe inkriminiše organizovanje i podsticanje na izvršenje genocida i ratnih zločina (član 375), kao i učestvovanje u ratu i oružanom sukobu i organizovanje učestvovanja u ratu i oružanom sukobu (član 386).

U krivičnom zakoniku ne postoje krivična dela proganjanja ili uhođenja (od strane člana porodice, sadašnjeg ili bivšeg partnera), uprkos činjenici da je ova pojava vrlo rasprostranjena (18,6 % ispitivanih žena). Iskustvo proganjanja imaju i žene koje nikada nisu bile u emotivnoj ili seksualnoj vezi sa progoniteljem, a proganjanje se ponekada završi i ubistvom žene od strane progonitelja.⁵⁸

Porodični zakon (2005)⁵⁹ ističe da su supružnici jednaki (član 3), daje definiciju nasilja u porodici (član 197) i propisuje mere zaštite protiv nasilja u porodici (član 198).

55 Službeni glasnik Republike Srbije br. 83/06

56 Beogradski centar za ljudska prava, (2014), *Human Rights in Serbia – A Comprehensive Report for 2013*, Beograd, str. 22

57 Službeni glasnik Republike Srbije br. 85/05, 88/05 – ispravka, 107/05 – ispravka, 72/09 i 111/09

58 ASTRA, Glas razlike, Žene u crnom, Labris, Autonomni ženski centar, *Senka iznad Srbije - Izveštaj 55-og CEDAW Komiteta 2013*, (2013), Autonomni ženski centar, Beograd, <http://www.astra.org.rs/wp-content/uploads/2008/07/Senka-nad-Srbijom.pdf>, pristupljeno 15/11/2014, str. 41

59 Službeni glasnik Republike Srbije br. 18/05

Zakon o rodnoj ravnopravnosti (2009)⁶⁰ reguliše stvaranje uslova za sprovođenje politika rodne ravnopravnosti u svim sferama društvenog života; takođe, reguliše zaštitu od seksualne i rodno zasnovane diskriminacije, kao i pravnu zaštitu od diskriminacije. Međutim, za većinu odredbi nisu predviđene sankcije. Takođe, nema javno dostupnih izveštaja o njihovom sprovođenju u praksi.

Zakon o zabrani diskriminacije (2009)⁶¹ reguliše opštu zabranu diskriminacije, kao i forme, oblike diskriminacije i radnje koje proizvode diskriminaciju. Zakon o zabrani diskriminacije u članu 20 zabranjuje diskriminaciju u odnosu na pol ili zbog promene pola. Takođe je zabranjeno nasilje, eksploatacija, izražavanje mržnje, omalovažavanje, ucenjivanje i uznemiravanje s obzirom na pol, kao i javno zagovaranje, podržavanje i postupanje u skladu s predrasudama, običajima i drugim društvenim obrascima ponašanja koji su zasnovani na ideji podređenosti ili nadređenosti polova, odnosno stereotipnih uloga polova.⁶² Nakon pet godina od donošenja, Zakon o zabrani diskriminacije ima efekta na rodnu jednakost u svakodnevnom životu žena, a javnosti su dostupni izveštaji o njegovom sprovođenju u praksi.⁶³

Zakon o lokalnim izborima⁶⁴ i **Zakon o izborima za narodne poslanike**⁶⁵ propisuje da na izbornim listama mora biti najmanje 30% kandidata/kinja manje zastupljenog pola.

Pored zakona, Srbija je usvojila i nekoliko strategija, koje su važne za poboljšanje položaja žena i unapređenje rodne ravnopravnosti. Jedan od glavnih nedostataka pomenutih strategija su akcioni planovi za njihovu implementaciju, koji se donose dugo vremena nakon strategije ili se nikada ni ne donesu. Takođe, često nema izveštaja o sprovođenju tih strategija. Isto tako, gotovo sva sredstva za implementaciju ovih strategija potiču iz stranih donacija, a ne iz budžeta Republike Srbije,⁶⁶ što pokazuje da ljudska i ženska prava nisu prioritet Vlade Srbije. Takođe, Srbija nema programski opredeljen budžet za posebna sredstva za zaštitu od nasilja nad ženama i rad ženskih mirovnih organizacija.

Nacionalna strategija za poboljšanje položaja žena i unapređenje rodne ravnopravnosti (2010 - 2015)⁶⁷ propisuje sveobuhvatne javne politike države, koje imaju za cilj da spreče diskriminaciju nad ženama, poboljšaju njihov položaj i integrišu principe rodne ravnopravnosti u sve aktivnosti državnih institucija.

Nacionalna strategija za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama u porodici i partnerskim odnosima (2010 - 2015)⁶⁸ propisuje uzroke i vrste nasilja i reguliše politike i ciljeve zaštite žena od svih vrsta nasilja u porodici i partnerskim odnosima.

60 Službeni glasnik Republike Srbije br. 104/09

61 Službeni glasnik Republike Srbije br. 22/09

62 Beogradski centar za ljudska prava, (2014), *Human Rights in Serbia – A Comprehensive Report for 2013*, Beograd, str.66

63 U toku 2013. godine Poverenik je uzeo u rad ukupno 763 predmeta, što je za 161 (26,75%) više u odnosu na 2012. godinu. Tome su doprinele aktivnosti Poverenika na planu informisanja građana o diskriminaciji i načinima zaštite od prava na nediskriminaciju, sve veća vidljivost institucije Poverenika, kao i rast poverenja u rad Poverenika. Postupajući po pritužbama, Poverenik je izdao 108 mišljenja sa preporukom, 32 mišljenja. Pored toga, izdao je 24 preporuke za preduzimanje mera radi unapređenja ravnopravnosti i delotvornije zaštite od diskriminacije. Dao je šest stručnih mišljenja o nacrtima zakona i drugih opštih akata, pokrenuo je tri strateške parnice za zaštitu od diskriminacije, podneo dva zahteva za pokretanje prekršajnog postupka, dva predloga za ocenu ustavnosti i zakonitosti i izdao je 10 upozorenja javnosti povodom učestalih i teških slučajeva diskriminacije. Za više informacija: <http://www.ravnopravnost.gov.rs/en/reports> pristupljeno 10/07/2014

64 Službeni glasnik Republike Srbije br. 129/07 - Odluka Ustavnog suda Srbije br. 34/10

65 Službeni glasnik Republike Srbije br.35/00; 57/03 - Odluka Ustavnog suda Srbije br. 72/03

66 Za više informacija: ASTRA, Glas razlike, Žene u crnom, Labris, Autonomni ženski centar, *Senka iznad Srbije - Izveštaj 55-og CEDAW Komiteta 2013*, (2013), Autonomni ženski centar, Beograd, <http://www.astra.org.rs/wp-content/uploads/2008/07/Senka-nad-Srbijom.pdf>, pristupljeno 15/11/2014, str. 7

67 Službeni glasnik Republike Srbije br 15/09

68 Službeni glasnik Republike Srbije br. 27/11

Strategije za zaštitu od nasilja u porodici i drugih oblika rodno zasnovanog nasilja u AP Vojvodini 2008 - 2012⁶⁹ je jedna od retkih strategija koja je efikasno sprovedena u praksi do 2013. godine.⁷⁰

Nacionalna strategija za borbu protiv trgovine ljudima (2006) i Nacionalni plan akcije za borbu protiv trgovine ljudima (2009 – 2011) su međusobno usklađeni, ali novi akcioni plan i strategija još uvek nisu doneti.

Nacionalni akcioni plan za implementaciju RSBUN-a 1325 Žene, mir, bezbednost u Srbiji (2010 - 2015)⁷¹ sadrži operativne smernice za sprovođenje RSBUN-a 1325.

Na osnovu istraživanja o praćenju NAP-a, koje su sprovele Žene u crnom 2011, 2012. i 2013. godine, ženske organizacije nisu imale uticaja na proces kreiranja NAP-a, iako su uložile velike napore (lobiranje, zagovaranje i edukacija) za usvajanje RSBUN-a 1325, ti napori nisu priznati od strane države. Takođe, nedostatke NAP-a predstavljaju i post-konfliktni problemi, poput nesprovođenja mehanizma kažnjavanja za zločine počinjene nad ženama i devojkama od strane države Srbije na teritoriji bivše Jugoslavije, nepružanje pravne, socijalne i ekonomske podrške i naknade štete ženama žrtvama rata, kao i činjenica da ove žene nisu adekvatno pomenute u sadržaju NAP-a.⁷²

Prema istraživanju Beogradskog centra za bezbednosnu politiku, jedno od najvažnijih dostignuća tokom četiri godine od donošenja NAP-a je „formiranje svih institucionalnih tela za primenu plana – Politički savet, Multisektorsko koordinaciono telo, Nadzorno telo i analitičke grupe. Takođe, formirani su gotovo svi mehanizmi rodne ravnopravnosti, koji obuhvataju savetnika/cu za rodnu ravnopravnost, „osobe od poverenja“, kao i rodno budžetiranje.”⁷³ Isto istraživanje navodi da su se ključne slabosti pokazale prilikom praćenja i izveštavanja o sprovođenju NAP-a. Nije učinjen značajan napredak, budući da još ne postoje zajednički pokazatelji za praćenje i izveštavanje o sprovođenju NAP-a u svim nadležnim državnim organima i telima.⁷⁴

OCENA: UMEREN NAPREDAK

Indikator 8 - Broj i karakter zahteva/ preporuka Komisije za istinu i pomirenje, kao i drugih izveštaja tranzicione pravde iz oblasti ženskih prava

U Republici Srbiji ne postoji inicijativa države za stvaranje Komisije za istinu i pomirenje. Inicijativa OCD-a je još uvek u fazi razvoja.

Razgovori o mehanizmima traženja i kazivanja istine o nedavnoj prošlosti su pokrenuti 2005. godine, na inicijativu tri organizacije koje se bave ljudskim pravima: Fond za humanitarno pravo

69 Službeni glasnik Republike Srbije br. 20/08

70 Kao rezultat sprovođenja ove strategije, izgrađeni su novi kapaciteti (ukupano je 1213 profesionalaca iz 45 opština Vojvodine senzibilisano za rad na SRZN-u) kako bi se podržao sveobuhvatni odgovor društva na nasilje nad ženama. Takođe je napravljena i baza podataka o broju i profilu obučanih profesionalaca koji su učestvovali u treningu.

71 Vlada Republike Srbije, Nacionalni Akcioni Plan za primenu Rezolucije Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija – žene, mir, bezbednost u Republici Srbiji (2010 - 2015), str. 49

72 Zajović, S. (2010), *Žene, mir, bezbednost, Rezolucija 1325 - 10 godina*, Žene u crnom, Beograd, http://zeneucrnomo.org/pdf/rezolucija_10godina.pdf, pristupljeno 15/11/2014., str.155

73 Bjeloš, M, Skrozza, T. (2013), *Nezavisni izveštaj o sprovođenju NAP-a za primenu RSBUN-a 1325*, Beogradskog centra za bezbednosnu politiku (BCBP-a), Beograd. http://www.bezbednost.org/upload/document/2013_nezavisni_izvetaj_sprovoenje_nap_1325_u_srbij.pdf, pristupljeno 15/07/2014, str.15

74 Bjeloš, M, Skrozza, T. (2013), *Nezavisni izveštaj o sprovođenju NAP-a za primenu RSBUN-a 1325*, Beogradskog centra za bezbednosnu politiku (BCBP-a), Beograd. http://www.bezbednost.org/upload/document/2013_nezavisni_izvetaj_sprovoenje_nap_1325_u_srbij.pdf, pristupljeno 15/07/2014., str.13

(Srbija), Dokumenta (Hrvatska) i Istraživačko dokumentacioni centar (Bosna i Hercegovina), kao i učesće stručnjaka iz Međunarodnog centra za tranzicionu pravdu. U 2008. godini inicijativa je prešla u projekat za stvaranje regionalne komisije za istinu i pomirenje o ratnim zločinima i drugim teškim kršenjima ljudskih prava u bivšoj Jugoslaviji.

U toku tih razgovora, organizacije civilnog društva su odlučile da se regionalna komisija nazove *RECOM (Regionalna komisija za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima i drugim teškim kršenjima ljudskih prava na području nekadašnje SFRJ za period 1991 - 1999)*. RECOM treba da bude međudržavna komisija koja treba da, između ostalog, izradi popis ljudskih gubitaka u vezi sa ratom, da prikupi podatke u vezi sa mestima zatvaranja, o licima koja su protivpravno zatvarana, podvrgavana mučenju i nečovečnom postupanju, da održi javna slušanja žrtava, da prouči društvene okolnosti koje su doprinele izbijanju ratova.

Druga inicijativa OCD-a u suočavanju sa prošlošću u bivšoj Jugoslaviji je regionalni projekat ženskih grupa *Ženski sud - Feministički pristup pravdi* nastao 2010. godine. Osnivački odbor trenutno obuhvata 10 organizacija iz svih bivših jugoslovenskih republika.⁷⁵

Ženske grupe su odlučile da osnuju *Ženski sud* za bivšu Jugoslaviju, zbog neadekvatnog odgovora države na seksualno i rodno zasnovano nasilje, ne samo u Srbiji, već i u celom regionu. Ženski sud će biti prostor u kome će se čuti glasovi i ispovesti žena o kršenjima ženskih prava tokom ratova 90-tih, kao i danas; jer će se ženski sud baviti nasiljem počinjenim pre i posle ratova. Takođe, jedan od važnih ciljeva ženskog suda je podsticanje na stvaranje drugačijeg feminističkog koncepta odgovornosti, brige i sigurnosti, kako bi se gradio mir u regionu.⁷⁶

OCENA: UMEREN NAPREDAK

Indikator 9 – Naknade za žene u procesima razrešenja konflikta i post-konfliktne rekonstrukcije

Mirovni procesi kojima su završeni konflikti u bivšoj Jugoslaviji (Dejtonski mirovni sporazum i Kumanovski vojno-tehnički sporazum) nisu sadržali provizije koje se odnose na sprovođenje procesa razoružanja, reintegracije i rehabilitacije (RRR) muškaraca i žena koji su učestvovali u konfliktu u Srbiji. U Briselskom sporazumu iz aprila 2013. godine takođe nema pomena o sprovođenju RRR bivših učesnika/ca u oružanom konfliktu kao ni ekonomskim paketima namenjenim ovoj populaciji.

Do danas, nije bilo državno-organizovanih programa reintegracije i rehabilitacije. Postojeći program i aktivnosti koji postoje sprovode isključivo organizacije civilnog društva tj. udruženja građana, veteranska udruženja i udruženja žrtava rata.

Različite institucije obezbeđuju novac za različite aktivnosti udruženja žrtava i veteranskih udruženja. U Srbiji postoji 458 udruženja koja u svom nazivu imaju reč „veteran“, „rat“ i „invalid“. ⁷⁷ Izveštaje o sprovođenju ovih projekata tražile smo od Ministarstva za rad, zapošnjavanje, boračka i socijalna pitanja u nekoliko navrata u procesu praćenja primene RSBUN-a 1325 od 2010. godine.

⁷⁵ Sledeće ženske organizacije su uključene: iz BiH *Majke enklave Srebrenice i Žepe* i *Fondacija CURE*; iz Hrvatske *Centar za ženske studije* i *Centar za žene žrtve rata - ROSA*; sa Kosova *Ženska mreža Kosova*; iz Makedonije *Nacionalni savet za rodnu ravnopravnost*; iz Crne Gore *Anima*; iz Slovenije *Ženski lobi Slovenije*; iz Srbije *Centar za ženske studije* i *Žene u crnom*.

⁷⁶ Više o regionalnom projektu „*Ženski sud - Feministički pristup pravdi*“ u: <http://www.zenskisud.org/en/index.html>, pristupljeno 04/08/2014

⁷⁷ Email Odgovor Agencije za privredne registre, 04/08/2014.

Nakon žalbi Povereniku za informacije od javnog značaja⁷⁸, Ministarstvo nam je dostavilo izveštaje o sprovođenju projekata psiho-socijalne rehabilitacije i ekonomske podrške osam (od deset) udruženja koje je ministarstvo podržalo u 2013. godini.

Prema izveštajima Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja⁷⁹ podržano je 10 projekata veteranskih udruženja u iznosu od 43,550 EUR-a za projekte koji se bave psiho-socijalnom rehabilitacijom i ekonomskom podrškom bivšim učesnicima rata. Analiza finansijskih i narativnih izveštaja udruženja je pokazala da se podaci o novcu koje je Ministarstvo dodelilo ne slažu sa ciframa na izveštajima udruženja, jer su neka udruženja potrošila više nego što je to ministarstvo napisalo, a za taj novac su pisale izveštaj ministarstvu (što znači da je taj novac ipak dat od strane ministarstva).⁸⁰

Sudeći prema nazivima projekata koji su podržani od strane Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja projekti se odnose na podršku ratnim veteranima i invalidima kao što je geronto-nega, socio-ekonomska inkluzija, rehabilitacija (odlazak u banje), sportske aktivnosti, takmičenja, javne debate o posledicama rata, brošure i edukacije o post-traumatskom stresnom poremećaju. Rokovi u kojima se projekti sprovode kreću se od 2 do 6 meseci.

Projekat Udruženja ratnih veterana Vlasotince⁸¹ nosi naziv „Uključi se, daj svoj doprinos – psiho-socijalna rehabilitacija učesnika rata u normalne društvene tokove“. Međutim, uprkos tome što naziv projekta govori o psiho-socijalnoj rehabilitaciji učesnika rata, prema finansijskim izveštajima, nije bilo aktivnosti koje su vezane za to već su od projekta fondovi od 5,824 EUR-a potrošeni na konsultante, menadžere, koordinate i asistente kao i trenere za preduzetništvo i poreze, što nema nikakve veze sa psiho-socijalnom rehabilitacijom učesnika/ca rata.

Na sajtu Kancelarije za Kosovo i Metohiju, druge institucije koja daje novac ovim udruženjima, postoji Odluka⁸² iz avgusta 2013. godine kojom se dodeljuju sredstva 15 veteranskih udruženja za projekte iz oblasti održivog povratka i opstanka na Kosovu i Metohiji u totalnom iznosu od 118,552.37 EUR-a. Neki od ovih projekata predviđaju pružanje pravne pomoći i ekonomsku podršku ratnim veteranima.⁸³ Na naš zahtev za pristup informacijama od javnog značaja o tome kako je novac potrošen, koliko je žena i muškaraca imalo koristi od ovih projekata, kao i zahtev da nam se dostave izveštaji ovih udruženja, Kancelarija je odgovorila da je u 2013. godini podržala samo jedno udruženje u Beogradu (što se kosi sa podacima iz gore pomenute odluke) kao i da informacije o sprovođenju tražimo od tog udruženja. S obzirom da nam na zahtev nije odgovoreno

78 Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti je samostalan državni organ, nezavisan u vršenju svoje nadležnosti, koji vrši poslove zaštite podataka o ličnosti, i čiji je široki delokrug nadležnosti utvrđen članom 44 Zakona o zaštiti podataka o ličnosti., <http://www.poverenik.rs/yl/ovlasćenja-poverenika-di.html>, pristupljeno 01/08/2014

79 Vlada Republike Srbije, Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, Br. 07-00-360/2014-15, 03/07/2014.

80 Prema Izveštajima Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja Br. 07-00-360/2014-15, 03/07/2014 - *Udruženje veteran Kraljevo* dobilo je 6,258 EUR-a (750.000 RSD) ali njihov izveštaj koji su predali Ministarstvu kaže da je udruženje potrošilo 6,649 EUR-a (796.939 RSD), *Uniji ratnih veteran Gadžin Han* je dodeljeno 3,087 EUR-a (370.000 RSD) ali njihov izveštaj kaže da su potrošili 5,840 EUR-a (700.000 RSD), *Udruženju ratnih veterana Vlasotince* je dodeljeno 3.129EUR-a (375.000 RSD) ali njihov finansijski izveštaj tvrdi da su potrošili 5,824 EUR-a (698.000 RSD).

81 Prema Izveštajima Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, Br. 07-00-360/2014-15, 03/07/2014 - *Udruženje ratnih veterana Vlasotince* dobilo je 3.129EUR-a (375.000 RSD) ali prema finansijskom izveštaju predatom Ministarstvu piše da su potrošili 5,824 EUR-a (698.000 RSD)

82 Vlada Republike Srbije, Kancelarija za Kosovo i Metohiju, <http://www.kim.gov.rs/download/odluka%200%20DODELI%20SREDSTAVA%20OCD.pdf>, pristupljeno 18/07/2014.

83 Ibid

u potpunosti, obratile smo se Povereniku za informacije od javnog značaja.⁸⁴ Činjenica da ove informacije nisu dostupne javnosti, kao i da nam izveštaji nisu dati na uvid, govori o tome da je trošenje ovih sredstava netransparentno.

U 2014. godini, Skupština Grada Beograda je dodelila iznos od 51,613,669.72 EUR-a deset veteranskih udruženja za projekte u oblasti zaštite veterana. Projekti će biti sprovedeni do kraja godine, a iznosi variraju od 1,719.84 EUR-a do 7,739.29 EUR-a prema projektu.⁸⁵ Izveštaje o sprovođenju ovih projekata tražićemo u sledećem procesu praćenja sprovođenja RSBUN-a 1325.

NAP Srbije za primenu RSBUN-a 1325 sadrži aktivnost „podsticanje i finansiranje programa za reintegraciju i rehabilitaciju žena i muškaraca koji su učestvovali u oružanim sukobima”⁸⁶. Prema Izveštaju Političkog saveta⁸⁷ o primeni NAP-a za primenu RSBUN-a – žene, mir, bezbednost u Republici Srbiji (2010 - 2015) u periodu od 2010. do 2013. godine, ova aktivnost nije sprovedena.

Da zaključimo, Republika Srbija je celokupnu odgovornost za ublažavanje posledica ratova, programe reintegracije i rehabilitacije bivših učesnika/ca ratova i njihovih porodica prenela u ruke veteranskih udruženja, udruženja žrtava rata i organizacija civilnog društva. Projekte koje udruženja sprovode **nisu održivi** s obzirom da ih država finansira na godišnjem nivou, da dobijaju novac preko konkursa. Takođe, projekti koji se ovako parcijalno sprovode **nisu povezani sa ostalim procesima izgradnje mira. Nema podataka o rodnom pristupu** u projektima udruženja kao ni efektima projekata na žene. **Nije moguće utvrditi kakav je kvalitet ovih projekata** s obzirom da podaci o projektima nisu javno dostupni, fondovi nisu transparentni, izveštaji se ne poklapaju sa stvarnim aktivnostima u nekim slučajevima i do sada **nije bilo objedinjenih izveštaja o uticaju sprovođenja ovih projekata** na učesnike/ce oružanih konflikata.

OCENA: NEMA PROMENE

---

84 Prema Članu 22, tačka 2 i 3 Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, protiv Kancelarije za Kosovo i Metohiju je nemoguće podneti žalbu Povereniku za informacije od javnog značaja već se process dobijanja informacija mora nastaviti pred Upravnim sudom. Što zahteva vreme i novac. Iz tih razloga smo odustale od tužbe protiv Predednika Vlade pred Upravnim Sudom.

85 Skupština Grada Beograda, Odobrena sredstva za zaštitu ratnih veterana, <http://www.beograd.rs/cms/view.php?id=1596048>, pristupljeno 18/07/2014.

86 Vlada Republike Srbije, Nacionalni Akcioni Plan za primenu Rezolucije Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija – žene, mir, bezbednost u Republici Srbiji (2010 - 2015), str. 48

87 Politički savet (PS) - političko telo na visokom nivou koga čine državni sekretari, predsednici skupštinskih odbora i rukovodioci mehanizama rodne ravnopravnosti. Funkcija ovog tela je da brine o stvaranju političkih uslova za realizaciju ciljeva i aktivnosti NAP-a i izveštava jednom godišnje Vladu i Narodnu skupštinu o rezultatima sprovođenja.

C. Promocija rodne perspektive

Indikator 10 - Broj i procenat treninga namenjenih vojsci i policiji koji obuhvataju teme o RSBUN-u 1325, Rezoluciji 1820, međunarodnim instrumentima ljudskih prava i međunarodnom humanitarnom pravu

Edukacija zaposlenih u sektoru bezbednosti o temama iz oblasti rodne ravnopravnosti bila je ključni segment u primeni NAP-a u prethodnom periodu. Od brojnih ciljeva predviđenih NAP-om, edukacija je u narednom periodu jedan od prioriteta, u čijem sklopu nije samo edukacija institucionalnih tela i uspostavljenih mehanizama rodne ravnopravnosti unutar sistema nego i edukacija rukovodilaca/teljki.

Teme iz oblasti rodne ravnopravnosti su integrisane u obrazovne planove i nastavne programe vojnih obrazovnih institucija na svim nivoima (Vojne gimnazije, Vojne akademije, komandnoštabnog i generalštabnog usavršavanja). Zaštita devojaka od svih oblika nasilja u oružanom sukobu i vanrednim situacijama je jedna od tema predavanja u okviru kursa o međunarodnom humanitarnom pravu, koji se izučava na prvoj godini Vojne akademije. Pored toga, jedan modul o rodnoj ravnopravnosti uveden je u predmete Sociologija, Etika, Upravljanje ljudskim resursima i Pravo odbrane.

Teme koje se odnose na primenu međunarodnog humanitarnog prava u kontekstu zaštite žena i devojaka od nasilja u konfliktnim i post-konfliktnim situacijama su sastavni deo obuke pripadnika MO-a i VS-a, kao deo pripreme za učešće u multinacionalnim operacijama UN-a. Pored toga, rodno osetljiva pitanja su tema specijalističkog kursa „Rod u multinacionalnim operacijama“, koji se izvodi u Centru za mirovne operacije Vojske Srbije (CMO). Do sada su sprovedena tri specijalistička kursa o različitim temama u 2012, 2013. i 2014. godini. Prvi specijalistički kurs za rodne savetnike nacionalnih komandanata kontigenta u mirovnim misijama održan je 2 - 6. aprila 2012,⁸⁸ nakon čega su organizovana još dva specijalistička kursa na temu roda u multinacionalnim operacijama za pripadnike MO-a i MUP-a u aprilu 2013. i 2014.⁸⁹ Sva tri kursa namenjena su potencijalnim učesnicima u MNO-u.

Kursevi se organizuju u skladu sa osnovnim standardizovanim modulom UN-a za obuke za multinacionalne operacije. Njihov cilj je da se osigura uvođenje rodne ravnopravnosti u proces planiranja i realizacije zadataka i aktivnosti u multinacionalnim operacijama, kao i da obezbedi bolje razumevanje rodni potreba i problema sa kojima se suočavaju lokalno stanovništvo u zemljama domaćinima. Teme koje se u okviru kursa izučavaju su: „Prevenција seksualnog iskorišćavanja i zlostavljanja“, „Rodna ravnopravnost u MNO-u“, „rodna pitanja“, itd.

Pored vojnih i policijskih službenika i civilnog osoblja, kursevi su otvoreni za predstavnike akademske zajednice. Dakle, obuku za MNO su takođe završili članovi/ice Kriminalističko - policijske akademije, Fakulteta bezbednosti i Fakulteta političkih nauka, Univerziteta u Beogradu.

Kursevi su jedinstveni, iz razloga što se u ulozi predavača po prvi put pojavljuju eksperti/kinje iz civilnog društva pored predstavnika-ca sektora bezbednosti. Ovaj specijalistički kurs je uključen u godišnji plan obuke MO-a i VS-a.

⁸⁸ Detaljnije na: http://www.vs.rs/index.php?news_article=3c852caa-9ac0-11e2-a05a-00163e135009, pristupljeno 15/10/2014.

⁸⁹ Cilj prvog kursa je da se pripadnici vojske i policije upoznaju sa ulogom i nadležnostima rodni savetnika komandanata u multinacionalnim operacijama, u skladu sa UN, EU i NATO standardima. Videti detalje na: http://www.vs.rs/index.php?news_article=c4c0475c-ce10-102f-8d2f-000c29270931, pristupljeno 15/10/2014

Pored ovog specijalističkog kursa, Centar za mirovne operacije u okviru neposrednih priprema za konkretnu misiju, pruža obuku na temu „Rodna pitanja“, koji se sastoji od dva nastavna časa od 45 minuta, kao i obuku o „pravilima ponašanja i odnosima u multinacionalnom okruženju u MNO-u“, koja se sastoji od jednog nastavnog časa.

Tabela 10: Lista kurseva u Centru za mirovne operacije ⁹⁰

2013.					
NAZIV KURSA	TRAJANJE (dani)	TEME IZ OBLASTI RODNE RAVNOPRAVNOSTI	Br. časova	Br. žena	Br. muškaraca
Orijentacioni kurs za štabne oficire/ke i podoficire/ke u multinacionalnim operacijama	10	Ljudska prava i MNO	1 (45min)	3	29
		Civilna zaštita i MNO	1 (45min)		
		Rodna pitanja i MNO	1 (45min)		
Kurs „Rod u multinacionalnim operacijama“	5	Rod i MNO	6 (270 min)	11	17
		Uvođenje rodne perspektive u MNO	4 (180 min)		
		Rodna pitanja i vojne misije	15 (675min)		
Međunarodni kurs za štabne oficire/ke u multinacionalnim operacijama	15	Rodna pitanja	2 (90min)	-	25
Kurs za instruktore/ke prava u oružanim snagama	10	Osnovne i pravne obaveze sprovođenja obuke iz prava u oružanim sukobima	3 (135min)	-	16
Kurs za vojne posmatračice UN-a	NIJE PLANIRAN				
Osnovni kurs za učestvovanje u MNO-u **	10	Rodna pitanja	1 (45min)	10	24
		Odnos UN-a prema specifičnostima u mirovnim operacijama	2 (90min)		
Međunarodni kurs za oficire/ke logistike u multinacionalnim operacijama Ujedinjenih nacija	NIJE PLANIRAN				

* 5 predstavnika MUP-a je pohađalo kurs.

** 5 predstavnika MUP-a je pohađalo kurs.

90 Course Catalogue 2014, http://www.vs.rs/content/attachments/Katalog_kurseva_2014.pdf

2014.

NAZIV KURSA	TRAJANJE (dani)	TEME IZ OBLASTI RODNE RAVNOPRAVNOSTI	Br. časova	Br. žena	Br. muškaraca
Orijentacioni kurs za štabne oficire/ke i podoficire/ke u multinacionalnim operacijama	10	Ljudska prava i MNO	1 (45min)	1	26
		Civilna zaštita i MNO	1 (45min)		
		Rodna pitanja i MNO	1 (45min)		
Kurs „Rod u multinacionalnim operacijama“	5	Rod i MNO	8 (360min)	6	22
		Mehanizmi rodne ravnopravnosti	5 (225min)		
		Rodna pitanja	10 (450min)		
		Ljudska prava, civilna zaštita i MNO	1 (45min)		
Međunarodni kurs za štabne oficire/ke u multinacionalnim operacijama	15	Rodna pitanja	2 (90min)	-	23
Kurs za instruktore/ke prava u oružanim snagama	5	NAVEDENI KURSEVI ĆE BITI REALIZOVANI U SEPTEMBRU 2014.			
Kurs za vojne posmatračice/ice UN-a	10				
Osnovni kurs za učestvovanje u MNO-u **	15				
	10				
Međunarodni kurs za oficire/ke logistike u multinacionalnim operacijama Ujedinjenih nacija	10				

OCENA: UMEREN NAPREDAK

Indikator 11 – Finansiranje politika i projekata/ programa žene, mir, bezbednost, organizacija civilnog društva i institucija

Finansiranje organizacija civilnog društva (OCD-a) od strane institucija Republike Srbije

Prema Zakonu o udruženjima⁹¹ pojam udruženje građana (nevladina organizacija ili organizacija civilnog društva) uključuje veliki broj različitih udruženja, koja rade u privatnom ili javnom interesu (uključujući verske zajednice, političke partije, sportska udruženja, udruženja mladih) a ovo je ujedno i glavni kriterijum za apliciranje za finansiranje kod institucija (budžetska linija 481).

91 Službeni glasnik Republike Srbije, Br. 27/99

Zakon o porezima ne uključuje posebne odeljke za direktna poreska smanjenja i donacije koje idu od kompanija ka udruženjima građana. U 2013. godini, izvršene su izmene i dopune Zakona o porezu na dobit pravnih lica, ali one nisu uključile mogućnost proširivanja namena, koje mogu da koriste preduzeća uz dobijanje poreskih olakšica, tako što će te namene obuhvatati zaštitu i promovisanje ljudskih prava, demokratskih vrednosti, borbu protiv korupcije, EU integracije, rodnu ravnopravnost i sl.⁹²

Fondovi namenjeni ženskim organizacijama su veoma mali i nedovoljni da se održi njihovo postojanje i rad na duži period. Uslovi pod kojima se sredstva dodeljuju nisu transparentni. Kao rezultat svega toga, veliki broj ženskih organizacija ima veliki problem sa finansiranjem svog rada i aktivnosti u kontinuitetu.⁹³ Takođe, neke ženske organizacije⁹⁴ ne prihvataju niti apliciraju za sredstva kod institucija zbog svoje nezavisne uloge u odnosu na državu.⁹⁵

NAP za primenu RSBUN-a 1325 navodi da će sredstva za primenu aktivnosti NAP-a biti obezbeđena od strane Ministarstva finansija na osnovu godišnjih planova i programa ministarstava, uprava i agencija sektora bezbednosti.⁹⁶

Prema Zakonu o budžetu Republike Srbije u 2014. godini, nije bilo izdvajanja za sprovođenje aktivnosti NAP-a za primenu RSBUN-a 1325, isto kao i prethodnih godina.

Prema Izveštaju Političkog saveta o primeni NAP-a za primenu RSBUN-a – žene, mir, bezbednost u Republici Srbiji (2010 - 2015) u periodu od 2010. do 2013. godine, finansiranje aktivnosti NAP-a nije sprovedeno. Prema aktivnostima koje izveštaj spominje, može se zaključiti da su sve aktivnosti koje su sprovedene u periodu od 2010. do 2013. bile finansirane od strane stranih donatora.

Kancelarija za saradnju sa civilnim društvom Vlade Republike Srbije redovno objavljuje izveštaje o dodeli budžetskih sredstava OCD-a u Republici Srbiji. Na osnovu dosadašnjih godišnjih izveštaja (zaključno sa 2012. godinom) možemo zaključiti da ne postoji adekvatna rodna statistika o dodeli novčanih sredstava iz budžeta.

Prema Godišnjem izveštaju iz 2012. godine, iz budžeta Republike Srbije podržano je samo 17 projekata koji se bave **ljudskim pravima**, i 22 projekta koji se bave **anti-diskriminacionom politikom**.⁹⁷ Kada se radi o projektima o ženama, miru i bezbednosti, prema godišnjem izveštaju, ne postoje podaci o podršci ženskom mirovnom aktivizmu.⁹⁸

Prema Prvom godišnjem izveštaju, u 2011. godini, najveći iznos sredstava iz budžeta otišao je Ministarstvu za omladinu i sport, što je 34.1 % godišnjih sredstava namenjenih za finansiranje OCD-a. Iste godine, samo je 5 % od ukupnih sredstava otišlo za finansiranje projekata koji se bave

92 Belgrade Center for Human Rights, *Human Rights in Serbia – A Comprehensive Report for 2013*, Belgrade, 2014, p. 50

93 ASTRA, Voice of Difference, Women in Black, Labris and Autonomous Women's Center, *Shadow over Serbia - NGO Report for the 55th CEDAW Committee Session 2013*, 2013, Autonomous Women's Center, Belgrade, <http://www.astra.org.rs/wp-content/uploads/2008/07/Senka-nad-Srbijom.pdf> p.11

94 Kao što su to Žene u crnom.

95 Državne institucije najčešće ne dodeljuju sredstva iz budžeta ženskim organizacijama civilnog društva jer su obično ženke organizacije najbučnije i najkritičnije prema politici institucija, i to najčešće u oblasti ženskih ljudskih prava, ljudskih prava, tranzicione pravde, ljudske bezbednosti i nasilja nad ženama.

96 Vlada Republike Srbije, Nacionalni Akcioni Plan za primenu Rezolucije Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija – žene, mir, bezbednost u Republici Srbiji (2010 - 2015), str. 21

97 Republic of Serbia, Government, Office for the Cooperation with the Civil Society, *Annual Summary Report on budget expenditures provided to the associations and other civil society organisations from the budget of the Republic of Serbia in 2011*, Belgrade, 2012, p. 48-49

98 Ženske organizacije su odgovorile na pitanje iz internog upitnika Kancelarije za saradnju sa civilnim društvom da nisu ni aplicirale niti primale sredstva od strane institucija vezana za agendu žene, mir, bezbednost.

unapređenjem ljudskih i manjinskih prava. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, javna administracija i lokalne samouprave odgovorile su u upitniku Kancelarije za saradnju sa civilnim društvom da u 2011. nisu primile nikakva sredstva.⁹⁹

Tipovi i delatnost OCD-a koje su 2011. dobile sredstva su prikazana u Tabeli 11. Iz nje možemo videti da se skoro jedna trećina podržanih projekata bavi kulturom, sportom i obrazovanjem mladih (31,03 %) i lokalnim socijalnim uslugama i zaštitom (24,07 %).¹⁰⁰

Tabela 11: Tipovi i delatnost OCD-a podržanih iz lokalnih budžeta kroz javne konkurse u 2011. godini

Rang	Tip projekta	Broj	%
1	Kultura, sport i obrazovanje mladih	18	31.03
2	Lokalne socijalne usluge i zaštita	14	24.07
3	Inkluzija dece sa posebnim potrebama	7	12.07
4	Zaštita životne okoline	5	8.63
5	Ljudska i manjinska prava, međuetnička tolerancija	3	5.17
6	Socijalna inkluzija Roma (zapošljavanje, smeštaj)	2	3.45
7	Lokalni ekonomski razvoj	1	1.7
	Drugo	8	13.79
UKUPNO:		58	100.00

Ministarstvo odbrane je jedina institucija koja vodi evidenciju o izdvajanju sredstava za politike, programe i aktivnosti žene, mir, bezbednost.

Tabela 12: Izdvojena sredstva za žene, mir, bezbednost od strane Ministarstva Odbrane (RSD)

	2012.	2013.	Prva polovina 2014. godine
Iznos ukupnih namenjenih sredstava za žene, mir, bezbednost	450,000.00	450,000.00	NA
Iznos ukupnih potrošenih sredstava za žene, mir, bezbednost	54,643.00	95,757.00	29,395.00

⁹⁹ Republic of Serbia, Government, Office for the Cooperation with the Civil Society, *Annual Summary Report on budget expenditures provided to the associations and other civil society organisations from the budget of the Republic of Serbia in 2011*, Belgrade, 2012, p.135

¹⁰⁰ TACSO, *Transparency in spending local public funds (481 budget line) for SCO activities*, Belgrade, 2011, p.11

Finansiranje OCD-a od strane stranih donatora

Tabela 13: Izdvojena i potrošena sredstva za žene, mir, bezbednost OCD-a u 2014. godini⁴

Naziv OCD	Donator/ država/entitet	Svrha/Naziv projekta	Iznos	Procenat od ukupnih sredstava kojima OCD raspolože namenjen ženama, miru, bezbednosti
Žene Juga	MATRA Ambasada Kraljevine Holandije	Lokalizacija primene RSBUN-a 1325	42,201 €	59 %
Udruženje Dea Dia	Globalna Mreža Graditeljki Mira	Monitoring primene RSBUN-a 1325 u Srbiji	3,878€	100 %
	UN Women	Prezentacija monitoringa primene RSBUN-a 1325 u Srbiji/ Njujork 2014.		
Žene za mir	Kvinna till Kvinna	Trening lokalnih institucija o primeni RSBUN-a 1325 na lokalnu	2,000 €	6,64 %
Autonomni Ženski Centar i Žene u crnom	Ambasada Sjedinjenih Američkih Država kroz Globalni program za mir i bezbednost	Rodna dimenzija ljudske bezbednosti	93,043 \$	10%
Ukupno			48,079€ 93,043\$	

4 Sredstva koja su data organizacijama civilnog društva od strane stranih donatora

UN Women je najveći donator OCD-a kada se radi o politikama i aktivnostima žene, mir, bezbednost u Republici Srbiji. U 2011/12. godini UN Women su podržale osam, a u 2012/13. godini četiri OCD-a iz Mreže Žena u crnom koje su pratile primenu RSBUN-a 1325 u Srbiji. Takođe, UN Women su podržale i jednu think tank OCD – Beogradski centar za bezbednosnu politiku, koja je pratila sprovođenje RSBUN-a 1325 iz drugog ugla nego što su to Žene u crnom.

Nažalost, projekat Norveške Vlade¹⁰¹ kojim su se finansirali programi/ projekti žene, mir, bezbednost u državama Zapadnog Balkana od 2011 do 2013. godine završen je decembra 2013. godine i od tada nije bilo aktivnosti UN Women u oblasti žene, mir, bezbednost.

Kako bi dobile detaljnije podatke o novčanim sredstvima koje su strani donatori dodelili ženskim OCD u 2013/14. godini, poslale smo upitnik 19 donatora za žene, mir, bezbednost u Republici Srbiji i 15 ženskih organizacija. Samo su jedan donator¹⁰² i jedna ženska OCD¹⁰³ odgovorili na upitnik.

Da zaključimo, donatori i ženske OCD nisu transparentni kada se radi o finansiranju projekata žene, mir, bezbednost u Republici Srbiji.

OCENA: NEMA PROMENE

101 Sredstva dodeljena organizacijama civilnog društva i državnim institucijama od strane UN Women za aktivnosti povezane sa RSBUN 1325 bile su z projekta Unapređenje sprovođenja primene RSBUN-a 1325 na Zapadnom Balkanu (2011 - 2013), od strane Vlade Norveške

102 United Nations Development Program u Srbiji

103 Žene za mir, Leskovac

Zaključak

Iako je bilo napretka u dosadašnjim demokratskim reformama, izborne promene iz 2012. godine su uticale na ženska prava. Nepostojanje jasnog kontinuiteta u reformskim procesima, negativno se odrazilo na primenu već postojećeg zakonodavstva i javnih politika u Srbiji.

Primetan je i manji napredak, kada govorimo o učešću žena u donošenju odluka. Žene čine manje od 30 % novoizabrane Vlade, a broj žena u sektoru bezbednosti i mirovnim misijama je, takođe, mali. Najveći izazov, kada govorimo o učešću žena, su patrijarhalni stereotipi o ženama, tradicionalne „ženske“ pozicije i uloge prema kojima su žene odgovorne za vođenje domaćinstva, što im otežava da, na primer, učestvuju i mirovnoj misiji. Takođe, uključivanje rodno osetljivih tema u programe treninga za sektor bezbednosti i mirovne misije je važan korak, koji može podstaknuti i veće uključivanje žena. Međutim, efekti tih treninga ostaju da se vide u budućnosti.

Postoji i napredak u učešću žena na pozicijama moći u zakonodavstvu. Takođe, žene su nalaze na nekim vrlo visokim pozicijama, poput Portparolke Skupštine Srbije, Predsednice Upravnog suda i Šefice pregovaračkog tima za EU integracije. Međutim, taj pomak ne reflektuje veću zastupljenost rodniha tema ili veću rodnu ravnopravnost. Razlog tome je činjenica da žene na pozicijama moći često prate program svoje političke partije. Sa druge strane, aktivistkinje za ženska prava i žene iz civilnog društva nemaju pozicije moći. To se pokazalo prilikom planiranja i sprovođenja NAP-a, gde su njihova dostignuća bila marginalizovana. Takođe, novac iz državnog budžeta, koji dobijaju ženske organizacije, je vrlo mali.

Dugotrajan problem je i neuspeh države da sprovede pravdu prema žrtvama i kazni izvršioce seksualnog i rodno zasnovanog nasilja počinjenog u toku ratnih sukoba. Tok vođenja postupaka za ratne zločine, uključujući i zločine seksualnog i rodno zasnovanog nasilja, je vrlo spor i nezadovoljavajući, a nema ni podataka o broju predmeta seksualnog i rodno zasnovanog nasilja u Specijalnom sudu za ratne zločine u Beogradu. Takođe, nema napretka ni u pogledu naknade štete žrtvama seksualnog i rodno zasnovanog nasilja počinjenog u toku ratnih sukoba.

Uprkos činjenici da je Srbija potpisala i ratifikovala veliki broj međunarodnih konvencija o ljudskim pravima i usvojila brojne nacionalne zakone i strategije iz oblasti rodne ravnopravnosti i nasilja nad ženama, sprovođenje ovih propisa u praksi je nezadovoljavajuće, a problem zbog kojih su ti zakoni i strategije donete još uvek su prisutni. Neophodno je da Vlada preduzme korake kako bi se postojeće stanje promenilo.

Preporuke

Institucijama

1. Povećati učešće žena u sektoru bezbednosti, naročito na operativnim i liderskim pozicijama, primenjujući afirmativne mere;
2. Sprovesti istraživanje u vojsci i policiji kako bi se proučili razlozi zašto žene ne konkurišu za mirovne misije;
3. Uključiti više eksperata/kinja iz oblasti roda i bezbednosti iz OCD-a, posebno ženskih OCD-a, kao govornice ili predavačice na treninzima;
4. Povećati broj sati u svim nivoima edukacije pripadnica/ka sektora bezbednosti u oblasti rodne ravnopravnosti;
5. Uključiti žene, posebno interno raseljene, u primenu Briselskog sporazuma između Republike Srbije i Kosova, kao i u svaku dalju komunikaciju dve pregovaračke strane;
6. Uključiti ženske OCD u primenu i reviziju NAP-a za primenu RSBUN-a 1325 i odvojiti poseban budžet za aktivnosti NAP-a, kako na nacionalnom, tako i na lokalnom nivou;
7. Preduzeti mere kao bi suđenja za ratne zločine postala efikasnija;
8. Usvojiti predloženi Zakon o civilnim žrtvama rata, koji priznaje prava svim građanima/kama Srbije, koje/i su bile/i žrtve ratnih zločina i drugih kršenja ljudskih prava u ratovima 90-tih;
9. Uskladiti rodno senzitivne zakone i podzakonske akte (strategije i nacionalne akcione planove) i uspostaviti mehanizme izveštavanja o njihovoj implementaciji;
10. Dodeliti održiva finansijska sredstva iz državnog budžeta za primenu rodno senzitivnih zakona i podzakonskih akata;
11. Podržati osnivanje RECOM-a, kao i projekta „Ženski sud“;
12. Institucionalizovati programe reintegracije i rehabilitacije za žene i muškarce učesnice/ke rata i članove njihovih porodica;
13. Osnovati programe psihosocijalne pomoći za žene i devojke izbeglice i raseljena lica, kao i programe edukacije iz oblasti zdravstvene zaštite i nasilja nad ženama u okviru postojećeg sistema socijalne i zdravstvene zaštite;
14. Osnažiti nezaposlene žene i devojke izbeglice i raseljena lica, kroz programe Nacionalne službe za zapošljavanje, a posebno osnažiti nezaposlene Romkinje;
15. Dodeliti održiva sredstva za podršku OCD-a, posebno ženskim organizacijama koje se bave nasiljem nad ženama i projektima roda i bezbednosti;

Ujedinjenim nacijama:

1. Osigurati učešće ženskih organizacija u svim aktivnostima primene NAP-a za implementaciju RSBUN-a 1325 u Srbiji, a koje su finansirane od strane UN-a;
2. Nastaviti sa podrškom ženskim OCD-ima koje vrše monitoring primene RSBUN-a 1325 u Srbiji;
3. Podržati reviziju NAP-a za implementaciju RSBUN-a 1325 i osigurati smisleno učešće ženskih OCD-a u procesu revizije.

Organizacijama civilnog društva:

1. Institucionalizovati učešće OCD-a u procesu implementacije NAP-a, tako što će biti uključeni u formalna tela i mehanizme predviđene NAP-om.

Izvori

- ASTRA, Glas razlike, Žene u crnom, Labris, Autonomni ženski centar, *Senka iznad Srbije - Izveštaj 55-og CEDAW Komiteta 2013*, (2013), Autonomni ženski centar, Beograd, <http://www.astra.org.rs/wp-content/uploads/2008/07/Senka-nad-Srbijom.pdf>, (pristupljeno 15/11/2014), str.50
- Belgrade Center for Human Rights, *Human Rights in Serbia – A Comprehensive Report for 2013*, Belgrade, 2014, p. 50
- Bjeloš, M, Skrozza, T. (2013), *Nezavisni izveštaj o sprovođenju NAP-a za primenu RSBUN-a 1325*, Beogradskog centra za bezbednosnu politiku (BCBP-a), Beograd. http://www.bezbednost.org/upload/document/2013_nezavisni_izvetaj_sprovoenje_nap_1325_u_srbij.pdf, pristupljeno 15/07/2014, str.15
- Centar modernih veština, <http://www.cmv.org.rs/vesti/ravnopravno-u-vladi-2/>, Dnevni list Danas, http://www.danas.rs/danasrs/politika/u_vladi_da_bude_30_odsto_zena.56.html?news_id=27979
- *Comprehensive EU Approach to the implementation of UNSCR 1325 and 1820 and Implementation of SCR 1325 as reinforced by 1820 in the context of European Security and Defense Policy*
- Council of Europe, Commissioner for Human Rights (2012), *Post-war Justice and Lasting Peace in Former Yugoslavia*, p.6-7, http://www.coe.int/t/commissioner/source/prems/Prem45112_SER_1700_PostwarJustice.pdf, pristupljeno 30/05/2014.
- Članovi Vlade Republike Srbije, <http://www.srbija.gov.rs/vlada/sastav.php>, pristupljeno 15/11/2014.
- Dejtonski mirovni sporazum, <http://www1.umn.edu/humanrts/icty/dayton/daytonaccord.html>, pristupljeno 15/06/2013.
- Email Odgovor Agencije za privredne registre, 04/08/2014.
- Evropska Komisija, *Chapters of the acquis*, http://ec.europa.eu/enlargement/policy/conditions-membership/chapters-of-the-acquis/index_en.htm, pristupljeno 08/07/2014.
- Fond za Humanitarno Pravo, <http://www.hlc-rdc.org/?p=26328&lang=de>, pristupljeno 07/07/2014.
- Fond za Humanitarno Pravo, <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2013/12/Prvo-stepena-presuda-Skocic.pdf>, pristupljeno 05/07/2014.
- Fond za Humanitarno Pravo, <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2013/07/Drugostepena-presuda.pdf>, pristupljeno 05/07/2014.
- Fond za Humanitarno Pravo, <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2013/10/Izmenjena-optuznica-od-02.10.2013.-Cuska.pdf>, pristupljeno 07/07/2014.
- Global Network of Women Peacebuilders, *Women Count 2013 United Nations Security Council Resolution 1325: Civil Society Monitoring Report 2013*, http://issuu.com/suba_gnwp/docs/women_count_civil_society_monitorin, str. 283, pristupljeno 15/06/2013
- Gutman, R, Rieff, D. U: Edman, A. *Crimes of Sexual Violence in the War Crimes Chamber of the State Court of Bosnia and Herzegovina: Successes and Challenges*, str.1, <http://www.wcl.american.edu/hrbrief/16/1edman.pdf>, pristupljeno 30/05/2014
- http://www.vs.rs/index.php?news_article=3c852caa-9ac0-11e2-a05a-00163e135009, pristupljeno 15/10/2014.
- http://www.vs.rs/index.php?news_article=c4c0475c-ce10-102f-8d2f-000c29270931, pristupljeno 15/10/2014

- Human Rights Watch, <http://www.hrw.org/news/2000/03/20/serb-gang-rapes-kosovo-exposed>, pristupljeno 30/06/2014
- Infografika, <http://www.cmv.org.rs/zenska-prava-kategorija/trazimo-najmanje-30-zena-u-rekonstruisanoj-vladi-srbije/>, Peticija za 30% žena u Vladi, http://www.peticije24.com/signatures/inicijativa_30_ena_u_vlasinicijativa_za_ravnopravno_uee_u_vlas/, pristupljeno 30/06/2014
- Izjava Ministra odbrane Aleksandra Vučića za B92, 21/05/2013. http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2013&mm=05&dd=21&nav_category=12&nav_id=715621, pristupljeno 15/11/2014.
- Lista predsednika Ustavnog suda, <http://www.ustavni.sud.rs/page/view/sr-Latn-CS/312-101087/raniji-predsednici-ustavnog-suda>, pristupljeno 18/11/2014.
- Međunarodni centar za tranzicionu pravdu (2009), „Tranziciona pravda u bivšoj Jugoslaviji“
- Miladinović, D, Subotić, G. (2013), *Nezavisni monitoring primene Rezolucije 1325 u Srbiji*, Žene u crnom, Beograd, http://zeneucrnom.org/pdf/nezavisni_monitoring_primene_rezolucije1325_u_srbiji2013.pdf, pristupljeno 30/07/2014, str. 251
- Ministarstvo odbrane Republike Srbije, Akcioni planovi, http://www.mod.gov.rs/sadrzaj.php?id_sadrzaja=4352, (pristupljeno 15/01/2014)
- Odgovor Kancelarije javnog tužioca za ratne zločine, A. no. 198/14 od 09/07/2014.
- Odgovor Visoke predstavnice Evropske Unije za spoljnu i bezbednosnu politiku Ketrin Ešton, Brisel, 21. januar 2014, A(2013)3638834-4051539
- Organizacija za bezbednost i saradnju u Evropi, <http://www.osce.org/bih/117051?download=true>, str 65-73 pristupljeno 08/08/2014.
- Peace Women (2000) Security Council Resolution 1325, http://www.peacewomen.org/themes_page.php?id=15&subtheme=true&adhoc=53, pristupljeno 15/11/2014.
- *Pismo Visokoj predstavnici Evropske Unije za spoljnu i bezbednosnu politiku Ketrin Ešton*, potpisano od strane Kvinna till Kvinna, Kosovske ženske mreže, Udruženja žena Mitrovice za ljudska prava i Žena u crnom, novembar 2013.
- Podaci iz 2010. godine predstavljeni u dnevnom listu „Politika“, <http://www.politika.rs/rubrike/Hronika/Pravda-je-zenski-posao.lt.html>, pristupljeno 15/11/2014.
- Polna struktura NSRS-a, <http://www.parlament.gov.rs/national-assembly/national-assembly-in-numbers/gender-structure.1745.html>, pristupljeno 15/11/2014.
- Radio Free Europe, *Text Of Leaked Copy Of Serbia-Kosovo Recognition Deal* <http://www.rferl.org/content/text-leaked-copy-serbia-kosovo-agreement-brussels/24963542.html>, pristupljeno 15/06/2013.
- Radio Slobodna Evropa, *Tekst sporazuma Srbija-Kosovo*, <http://www.rferl.org/content/text-leaked-copy-serbia-kosovo-agreement-brussels/24963542.html> pristupljeno 15/06/2013.
- Republic of Serbia, Government, Office for the Cooperation with the Civil Society, *Annual Summary Report on budget expenditures provided to the associations and other civil society organisations from the budget of the Republic of Serbia in 2011*, Belgrade, 2012, p. 48-49
- Savet Evropske Unije, *Implementation of UNSCR 1325 as reinforced by UNSCR 1820 in the context of ESDP*, Brussels, 15782/3/08, 03. December 2008. p.2 <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/08/st15/st15782-re03.en08.pdf>, pristupljeno 15/06/2013.
- SEESAC, Dokmanović M., (2007), *Uticaj vatrenog oružja na nasilje u porodici na Zapadnom Balkanu: Nacionalna studija zakonodavstva i mehanizama sprovođenja zaštite*, Beograd, <http://www.seesac.org/res/files/publication/844.pdf>, pristupljeno 15/11/2014, str. 3

- Skupština Grada Beograda, *Odobrena sredstva za zaštitu ratnih veterana*, <http://www.beograd.rs/cms/view.php?id=1596048>, pristupljeno 18/07/2014.
- Službeni glasnik Republike Srbije br .104/09
- Službeni glasnik Republike Srbije br 15/09
- Službeni glasnik Republike Srbije br. 129/07 - Odluka Ustavnog suda Srbije br. 34/10
- Službeni glasnik Republike Srbije br. 18/05
- Službeni glasnik Republike Srbije br. 20/08
- Službeni glasnik Republike Srbije br. 22/09
- Službeni glasnik Republike Srbije br. 27/11
- Službeni glasnik Republike Srbije br. 83/06
- Službeni glasnik Republike Srbije br. 85/05, 88/05 – ispravka, 107/05 –ispravka, 72/09 i 111/09
- Službeni glasnik Republike Srbije br.35/00; 57/03 - Odluka Ustavnog suda Srbije br. 72/03
- Službeni glasnik Republike Srbije, Br. 27/99
- Službeni glasnik SFRJ - Međunarodna dokumenta br. 11/81
- Službeni glasnik SFRJ - Međunarodna dokumenta br. 13/02
- Statut Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, Član 5, http://www.tuzilastvorz.org.rs/html/trz/PROPISI/statut_mktj_lat.pdf, pristupljeno 30/06/2014.
- TACSO, *Transparency in spending local public funds (481 budget line) for SCO activities*, Belgrade, 2011, p.11
- The International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_sept09_en.pdf, pristupljeno 05/07/2014.
- Više o slučajevima seksualnog i rodno zasnovanog nasilja u: Gutman, R, Rieff, D, Edman, A. *Crimes of Sexual Violence in the War Crimes Chamber of the State Court of Bosnia and Herzegovina: Successes and Challenges*, str.1, <http://www.wcl.american.edu/hrbrief/16/1edman.pdf>, pristupljeno 30/06/2014.
- Viši sud u Beogradu, Br. 358250/14, 15/06/2014.
- Vlada Republike Srbije, Izveštaj Evropske Komisije o napretku Srbije za 2013. godinu, str. 13 <http://www.seio.gov.rs/dokumenta/eu-dokumenta.211.html>, pristupljeno 05/07/2014.
- Vlada Republike Srbije, Kancelarija za evropske integracije,, <http://www.seio.gov.rs/dokumenta/nacionalna-dokumenta.951.html> pristupljeno 27/07/2014.
- Vlada Republike Srbije, *Kancelarija za Kosovo i Metohiju*, <http://www.kim.gov.rs/download/odluka%20O%20DODELI%20SREDSTAVA%20OCD.pdf>, pristupljeno 18/07/2014.
- Vlada Republike Srbije, Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, Br. 07-00-360/2014-15, 03/07/2014.
- Vlada Republike Srbije, Nacionalni Akcioni Plan za primenu Rezolucije Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija – žene, mir, bezbednost u Republici Srbiji (2010 - 2015), str.47
- <http://www.ravnopravnost.gov.rs/en/reports> pristupljeno 10/07/2014
- Zajović, S. (2010), *Žene, mir, bezbednost, Rezolucija 1325 - 10 godina*, Žene u crnom, Beograd, http://zeneucrnem.org/pdf/rezolucija_10godina.pdf, pristupljeno 15/11/2014., str.155
- Zakon o zaštiti podataka o ličnosti., <http://www.poverenik.rs/yu/ovlasenja-poverenika-di.html>, pristupljeno 01/08/2014
- *Ženski sud - Feministički pristup pravdi*, <http://www.zenskisud.org/en/index.html>, pristupljeno 04/08/2014

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

351.86:305-055.2(497.11)"2014"(047)

REZOLUCIJA Saveta bezbednosti 1325 :
izveštaj civilnog društva za 2014. godinu / [Jelena Jovanović ... et al.].
- Kovačica : Udruženje Dea Dia,
2014 (Beograd : Printex). - 39 str. : tabele ; 30 cm

Tiraž 500. - Napomene i bibliografske reference uz tekst.
- Bibliografija: str. 37-39.

ISBN 978-86-80160-00-9

1. Јовановић, Јелена [аутор]

a) Безбедносни сектор - Жене - Србија - 2014 - Извештаји

b) Родна равноправност - Безбедносни сектор - Србија - 2014
- Извештаји

COBISS.SR-ID 211575308

Izveštaj podržali:

